

รายงานการวิจัย

ศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยาน
น้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

Potential and guidelines for ecotourism management of
Namtok Than Thip Forest Park.

นางสาวทิวาวรรณ ศิริเจริญ
สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2558

รหัสโครงการ.....

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยาน
น้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

Potential and guidelines for ecotourism management of
Namtok Than Thip Forest Park.

นางสาวทิวาวรรณ ศิริเจริญ
สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ทุนอุดหนุนโดยงบประมาณแผ่นดิน ที่พิจารณาจากโดยผ่านความเห็นชอบจาก
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ประจำปีงบประมาณ 2558

ชื่องานวิจัย	ศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวนอุทยาน น้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
ผู้วิจัย	ทิวาวรรณ ศิริเจริญ
สาขาวิชา	การท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) หาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีการดำเนินการวิจัย ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) การเก็บข้อมูล ได้แก่ การเก็บข้อมูลด้านเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม 2) การจัดการประชุมกลุ่มย่อย (focus group) และนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน และตัวแทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ จำนวน 3 คน และสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 2 คน และองค์การบริหารส่วนตำบลบึงน้ำเต้า และตัวแทนชุมชนในพื้นที่ตำบลบึงน้ำเต้า จำนวน 15 คน รวม 20 คน

สรุปผลการศึกษาพบว่า ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยศักยภาพ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ($\bar{x} = 4.11$) ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ ($\bar{x} = 4.04$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.87$) ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.78$) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.60$) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{x} = 3.48$) โดยในภาพรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.87$)

โดยผู้วิจัยได้นำมาสรุปเป็นแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ควรมีการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยอาศัยปัจจัยภายนอก เช่น การส่งเสริมการตลาด และการใช้สื่อประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ : ศักยภาพ, การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Research Title	Potential and guidelines for ecotourism management of Namtok Than Thip Forest Park.
Researcher	Tiwawan Siricharoen
Department	Tourism and Hotel, Phetchabun Rajabhat University

ABSTRACT

This study aims to; 1) study the potential of Namtok Than Thip Forest Park to become an ecotourism attraction, and 2) find a guideline for ecotourism management of Namtok Than Thip Forest Park, Lomsak District, Phetchabun Province.

This study applies participatory action research. The researcher collected data by 1) document analysis, 2) fieldwork study, 3) using a questionnaire, 4) applying focus group and finally, the overall data were analyzed and synthesized.

They were 2 sample groups; 400 Thai tourists answering the questionnaire and 20 representatives who were 3 officers of Namtok Than Thip Forest Park, 2 officers of Phetchabun Provincial Office of Tourism and Sports and 15 officers of Bungnamtao Sub-district Administrative office and local people in district joining in the focus group.

The results of the study revealed that Namtok Than Thip Forest Park had the potential to be ecotourism attraction bases on 7 key potential characteristics, which were; 1) natural tourism attractions ($\bar{x} = 4.11$), 2) ecotourism activities ($\bar{x} = 4.11$), 3) consciousness and knowledge ($\bar{x} = 4.04$), 4) tourist's safety ($\bar{x} = 3.87$), 5) accessibility ($\bar{x} = 3.78$), 6) community participation ($\bar{x} = 3.60$) and 7) tourist facilities ($\bar{x} = 3.48$). The overall mean of 7 key potential characteristics to be an ecotourism attraction at a high level ($\bar{x} = 3.87$).

The researcher has concluded the guideline an ecotourism attraction management should include; 1) tourist facilities, 2) accessibility, 3) community participation and 4) promoting and developing tourism attraction by external factors such as marketing promotions and public relations medias.

Key word : potential, ecotourism management

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้ หากขาดความร่วมมือ และความกรุณาจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ให้คำแนะนำ คำปรึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ร่วมตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการให้ข้อมูล และขอขอบพระคุณตัวแทนจากวนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ เจ้าหน้าที่สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบูรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลบึงน้ำเต้าและตัวแทนชุมชนท้องถิ่นทุกท่านที่สละเวลามาร่วมการประชุมกลุ่มย่อย นำเสนอความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อการดำเนินการวิจัยให้สำเร็จลุล่วง และเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกธารทิพย์ และพื้นที่ใกล้เคียง

และขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้ มา ณ ที่นี้ด้วย

ทิวารรรณ ศิริเจริญ

14 ธันวาคม 2558

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	66
ภาคผนวก	69
ภาคผนวก ก แบบสอบถามนักท่องเที่ยว	70
ภาคผนวก ข รูปภาพการประชุมกลุ่มย่อย	75
ประวัติผู้วิจัย	78

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ประเทศไทยนับเป็นประเทศหนึ่งของโลกที่จัดว่ามีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายประเภทกระจายอยู่ในทุกภูมิภาค อาทิ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตต่างๆ ล้วนมีคุณค่าและเอกลักษณ์ที่ความโดดเด่น เป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศให้เดินทางท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งจากปัจจัยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและผลกระทบของมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเกิดขึ้นเพื่อกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เพื่อการพัฒนา กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงถูกนำมาเป็นเครื่องมือเพื่อการพัฒนาอนุรักษ์ และบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมที่อาจเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจากการกระทำของมนุษย์ ด้วยศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวไทย ที่มีความเหมาะสมและมีศักยภาพสูง ที่สามารถจะนำมาพัฒนาและจัดการเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่แสวงหาการพักผ่อนหย่อนใจ ความเพลิดเพลิน และการศึกษาเรียนรู้ควบคู่ไปกับการเดินทางอย่างมีความรับผิดชอบ โดยในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าปริมาณนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จังหวัดเพชรบูรณ์ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายประเภท เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีความโดดเด่นในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติมากมาย เช่น อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ในอำเภอหล่มสัก ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีศักยภาพในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ โดยมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2555 – 2559 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีทิศทาง คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเพชรบูรณ์ 4 ปี (พ.ศ.2558-2561) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว แผนงานพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและ

วัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดการดูแล อนุรักษ์ และมีใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัย ในเรื่องการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างยิ่ง พระองค์ ทรงเห็นว่าการพัฒนาเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จะมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการเกษตร จึงทรงมุ่งที่จะให้มีการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนา โดยนำมาสู่การพัฒนาศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลายตามแนวพระราชดำริ ให้เป็นแหล่งทำการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาด้านต่างๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ศูนย์ศึกษาฯ จึงเปรียบเสมือนเป็น "พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต" และ "ต้นแบบ" ของประชาชนพึ่งพาตนเองได้ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ (ธงชัย สมบูรณ์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงถือเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ และก่อให้เกิดผลกระทบต่อหน่วยงาน และชุมชนท้องถิ่น

วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อเดิมคือน้ำตกหมอบูด มีพื้นที่ครอบคลุม ประมาณ 8,750 ไร่ ซึ่งมีความโดดเด่นที่น้ำตกธารทิพย์ ซึ่งเป็นน้ำตกชั้นเดียว สูงประมาณ 26 เมตร กว้างราว 30 เมตร มีน้ำไหลตลอดทั้งปีและยังเป็นแหล่งต้นน้ำของห้วยน้ำคล้ายอีกด้วย นอกจากนี้ยังทำให้เกิดธารน้ำไหล จนกลายเป็นน้ำตก ชั้นเล็กๆ ลดหล่นไปเป็นระยะทางกว่า 2 กิโลเมตร คู่มือน้ำสวยงาม และเป็นธรรมชาติเหมาะแก่การพักผ่อน โดยรอบน้ำตกยังเต็มไปด้วยป่าเต็งรังและป่าดิบแล้ง ที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างมาก โดยภายในวนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ยังมีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ระยะทางยาว 1.2 กิโลเมตร และเส้นทางไปน้ำตกชั้นบันได ซึ่งมีลักษณะที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ มีชั้นบันไดจำนวนกว่า 10 ชั้นสายน้ำที่ไหลตกกระทบกับแก่งหินอย่างสวยงาม เป็นเส้นทางเดินเท้าแยกจากเส้นทางไปน้ำตกธารทิพย์ ระยะทางประมาณ 400 เมตร แต่ทางขึ้นจะค่อนข้างลาดชัน มีความลำบากในการเดินทางแต่ก็สร้างความท้าทายให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี มีระยะทางห่างจากที่ทำการวนอุทยานฯ ประมาณ 5 กิโลเมตร และตลอดเส้นทางจะมีจุดให้ศึกษาธรรมชาติ และระบบนิเวศโดยตลอด นอกจากนี้ยังมีวังน้ำริน ซึ่งมีลักษณะคล้ายรูปหัวช้าง เป็นแหล่งกำเนิดเฟิร์นชนิดต่าง ๆ เช่น เฟิร์นรังนก เฟิร์นก้านดำ อยู่ใกล้จุดชมวิวที่สามารถมองเห็นทัศนียภาพด้านบนของน้ำตกธารทิพย์ได้ชัดเจน

และสาขาวิชาการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ ได้มีโครงการบริการวิชาการในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์มาอย่างต่อเนื่องตลอด 2 ปี ตั้งแต่ปี.ศ. 2556 ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และมีความสนใจในการศึกษาวิจัยเพื่อ

พัฒนาศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชื่อเสียงต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อสำรวจและศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
- 1.2.2 เพื่อหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

1.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1.3.1 การเก็บข้อมูล ได้แก่ การเก็บข้อมูลด้านเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม

- การเก็บข้อมูลด้านเอกสาร เป็นการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ เช่น เอกสารงานวิจัย บทความ หนังสือ แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อนำมาประมวลสรุปเป็นสถานภาพความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยววนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

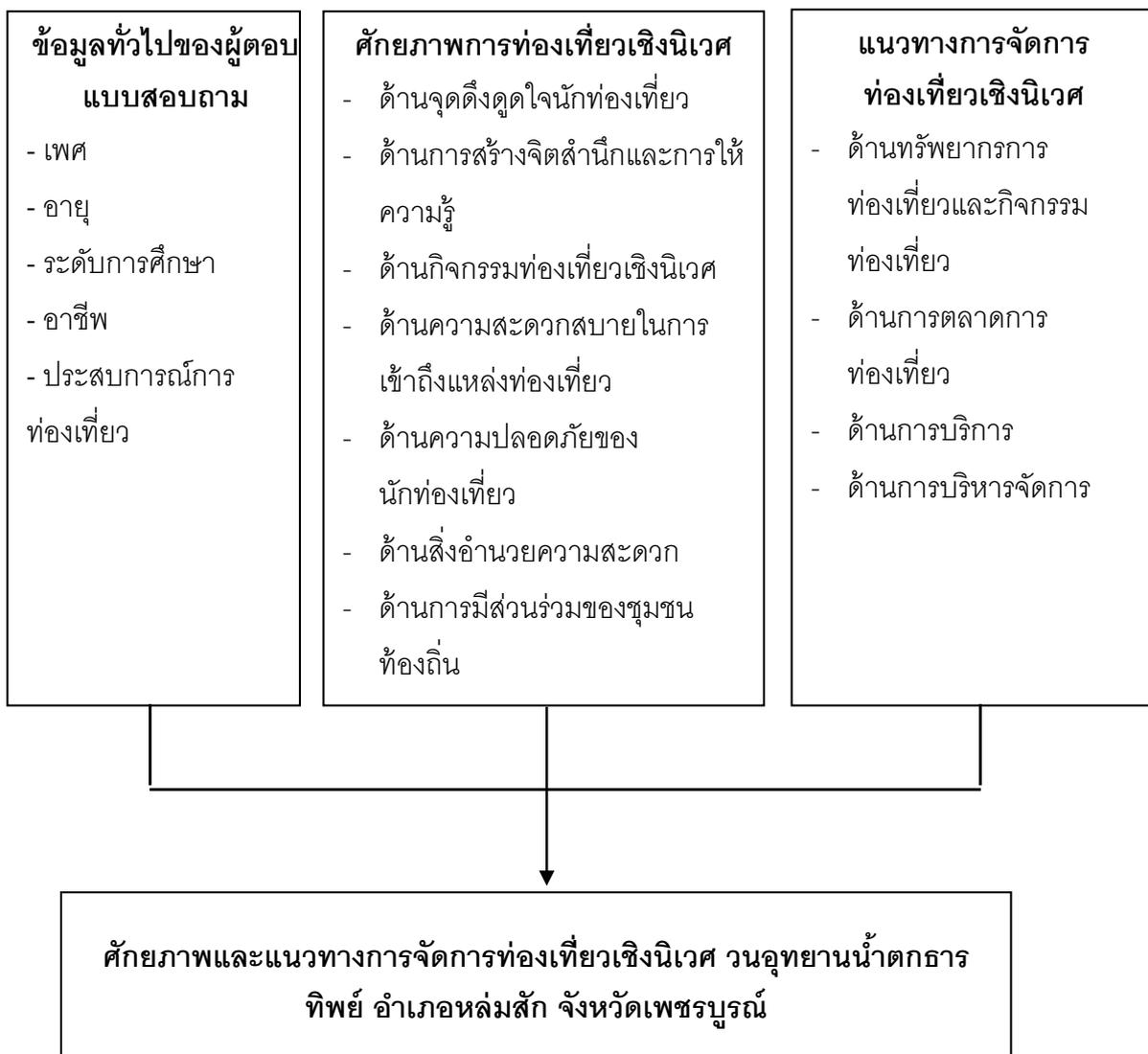
- การเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในวนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (simple random sampling) จำนวน 400 คน และการจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่ถูกเลือกด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจง (purposive random sampling) ซึ่งประกอบด้วย เจ้าหน้าที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ เจ้าหน้าที่สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบูรณ์ และตัวแทนชุมชนในพื้นที่ตำบลบึงน้ำเต้า ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลและมีความรู้ความเข้าใจในแหล่งท่องเที่ยว ในเรื่องการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ จำนวน 20 คน

1.4 ขอบเขตของโครงการวิจัย

- 1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาการวิจัยคือ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
- 1.4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดประชากรที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่
- 1) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ปีพ.ศ. 2556 จำนวน 12,447 คน (อุทยานแห่งชาติเขาค้อ, 2556) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) จำนวน 400 คน
  - 2) เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนชุมชน ได้แก่ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ และสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบูรณ์ และตัวแทนชุมชนในพื้นที่ตำบลบึงน้ำเต้า
- 1.4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ร่วมกับการจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) โดยมีเนื้อหาวิจัยด้านศักยภาพและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของวนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

1.5 ทฤษฎี สมมติฐาน (ถ้ามี) และกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องศักยภาพการท่องเที่ยว

ราชบัณฑิตยสถาน(2553) ได้ให้ความหมายของคำว่า ศักยภาพ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Potentiality” เป็นคำที่ประกอบด้วยคำว่า ศักย (อ่านว่า สัก-กะ -ยะ) หมายถึง อาจ หรือสามารถ และ ภาพ หมายถึง ภาวะ หรือความมี ความเป็น คำว่า ศักยภาพ หมายถึง พลังหรือคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ สามารถพัฒนาให้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ได้ คนที่มีศักยภาพคือคนที่มีความสามารถซ่อนอยู่ภายใน หากได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มที่และถูกทาง ความสามารถสูงสุดก็จะปรากฏขึ้น

ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถที่ยังไม่พัฒนา หรือยังไม่พัฒนาเต็มที่ ศักยภาพเป็นพลังภายใน พลังที่ซ่อนไว้หรือพลังแฝงที่ยังไม่ได้แสดงออกมาให้ปรากฏ หรือออกมาบ้างแต่ยังไม่หมดทางปรัชญา ศักยภาพ (potential-potentiality) ตรงกันข้ามกับคำว่า กรรตุภาพ หรือ ภาวะที่เป็นจริง (actual-actuality) หรือเรียกกันด้วยภาษาต่างๆว่า ภาวะแฝง (potential) กับภาวะจริง (actuality) ศักยภาพ (ภาษาละติน potentia) เป็นภาวะที่เปลี่ยนแปลงได้ เป็นไปได้เกิดขึ้นได้ ตรงข้ามกับภาวะจริง(actus) ซึ่งในปรัชญาตะวันตกตั้งแต่อริสโตเติล พูดถึงความสมบูรณ์ (perfection) ว่าเป็นภาวะความจริงที่บริสุทธิ์ actus purus (pure action)เปลี่ยนแปลงไม่ได้

ศักยภาพของชุมชน คือ การที่ชุมชน “คน ความรู้ ทรัพยากร” ไม่ได้ “โง่ จน เจ็บ” แต่ขาดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเอง ไม่มีความรู้ในการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน ชาวบ้านสามารถค้นหาศักยภาพของชุมชนได้จากคน คือ การค้นพบความรู้ความสามารถของคน ของผู้รู้ คนที่สั่งสมความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน จากการสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมในด้านต่าง ๆ คนที่เป็นครู เป็นแรงงานความรู้ คือ องค์ความรู้ และตัวความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในการดำรงชีวิตการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทรัพยากรคือ ดิน น้ำ ป่า ไร่ นา พืช สัตว์ ผลผลิต เป็นต้น (เสรี พงศ์พิศ, 2554)

วิภา ศรีระทุ (2551) ได้กล่าวว่า ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถ หรือความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ในด้านต่างๆที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยว นั้น โดยมีองค์ประกอบของคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ที่สามารถสนองตอบ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวในแต่ละรูปแบบได้อย่างเหมาะสม

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2532) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “ศักยภาพ” หมายถึง ความสามารถ หรือความพร้อมในตัวเองของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง การจัดการ หรือการเข้าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้น ฉะนั้นแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจึงมีศักยภาพหรือ ความสำคัญของตัวเองแตกต่างกันออกไป การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆ จำเป็นต้องพิจารณาถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ว่าสมควรปรับปรุง หรือพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวใดก่อนในลำดับแรก โดยได้เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณาและกำหนดศักยภาพหรือ ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลักๆ ดังนี้

1.) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความ เก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทาง ธรรมชาติ และวิถีชีวิตโดยรอบ เป็นต้น

2.) สภาพการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางลักษณะการเดินทางใช้วิธีใดระยะทาง จากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

3.) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่างๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล การรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

4.) สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ กลิ่น เสียง ควัน ระบบ นิเวศ และสภาพอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียง

5.) ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดทางพื้นที่ ข้อจำกัดทางการบริการ สาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

6.) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นผู้รู้จักแพร่หลายของแหล่งท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

องค์ประกอบที่สำคัญ ที่นำมาเป็นตัวบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว 4 ประการ ซึ่ง มีรายละเอียดดังนี้

1) ปัจจัยจูงใจหลักของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาความสำคัญของสถานที่ตั้ง และ ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ต่อความต้องการ นักท่องเที่ยวหลายๆด้าน เช่น ความต้องการ ทางด้านความสงบ ความสนุกสนานตื่นเต้น การหาประสบการณ์และความจริง ซึ่งปัจจัยจูงใจหลัก แบ่งได้ เป็น 3 ชนิด คือ

- 1.1) ปัจจัยเชิงจิตด้านธรรมชาติ (Natural assets) ได้แก่ หาดทราย ชายทะเล ป่าไม้ น้ำตก
  - 1.2) ปัจจัยเชิงจิตทางด้านประวัติศาสตร์และศาสนา (Historical and Religious assets) ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี วัดอนุสาวรีย์ เป็นต้น
  - 1.3) ปัจจัยเชิงจิตทางด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Contemporary) ได้แก่ ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี การดำเนินชีวิต เป็นต้น
- 2) ปัจจัยประกอบ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และลักษณะภูมิทัศน์ อันเป็นเอกลักษณ์ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ความปลอดภัยธรรมชาติและการเมือง
- 3) ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกในด้านที่พักและอาหารแก่นักท่องเที่ยว การให้ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านบันเทิง และร้านค้าของที่ระลึก
- 4) ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม พิจารณาโครงข่ายการคมนาคม ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศที่สะดวก บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า การกำจัดขยะสิ่งปฏิกูล ตลอดจนระบบสื่อสารโทรคมนาคม

จากแนวคิดดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา ปรับปรุง และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต่างๆตามองค์ประกอบของคุณค่าแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม และข้อจำกัดของแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่างๆที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

เกณฑ์ในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้ทำการศึกษาเพื่อให้สอดคล้อง กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศมีการจัดการที่ยั่งยืน ตลอดจนมุ่งเน้นให้การส่งเสริมด้านการศึกษาเรียนรู้รวมทั้งจัดให้มีการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนั้นจึงได้กำหนดเกณฑ์เพื่อคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเบื้องต้นไว้ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540) คือ

1.) ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากสภาพทรัพยากรที่เหมาะสม มีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยเน้นความสำคัญของระบบนิเวศ หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น และความดึงดูดใจ ว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อให้ความสำคัญที่ต่างกันในแต่ละปัจจัยดังนี้

1.1) ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว โดยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพธรรมชาติดั้งเดิม หรือเป็นแหล่งที่สภาพธรรมชาติถูกดัดแปลง ตกแต่งบางส่วน แต่ยังคงสภาพเดิมไว้เป็นหลัก หรือเป็นแหล่งธรรมชาติที่สร้างขึ้นโดยการผสมผสาน จำลองหรือตกแต่งใหม่ โดยไม่มีลักษณะเป็นระบบนิเวศที่เหมาะสมกับสภาพ พื้นที่มีค่าต่อความเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อยลงตามลำดับ

1.2) องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ พิจารณาความสำคัญ ของระบบนิเวศความสมบูรณ์ ความหมายหลายความสัมพันธ์ที่เป็นระบบในพื้นที่ ความโดดเด่นด้านศักยภาพ คือมีความโดดเด่น มาก หรือมี ความโดดเด่นลดลงตามลำดับ มีองค์ประกอบด้าน ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมที่ผสมผสาน หรือเพิ่มความดึงดูดใจ มากน้อยเพียงไร

2.) ศักยภาพของการจัดการ พิจารณาจากสภาพการจัดการในปัจจุบันว่าอยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากน้อยเพียงใด การพิจารณาการจัดการนี้ จะบ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูงขึ้นได้ ศักยภาพการจัดการประกอบด้วย

2.1) มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมพิจารณาจากรูปแบบการจัดสื่อความหมาย กิจกรรมด้านการศึกษามีลักษณะของการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

2.2) การจัดการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวพิจารณาจากการมีการรักษา และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยมีมาตรการควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อม อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด มีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินและ มีมาตรการควบคุมจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวและบริการอย่างมีประสิทธิภาพมาก น้อยเพียงใด

2.3) องค์การในการจัดการที่ให้ความสำคัญของการร่วมมือพิจารณาจากรูปแบบองค์การในการจัดการเน้นความเป็นองค์การประชาชนรัฐและเอกชน และระดับของการมีส่วนร่วมว่าชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการท่องเที่ยว มากน้อยเพียงใด

จากรูจน์ กลิ่นดีปาลี (2541) สรุปการพิจารณาศักยภาพของ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องประกอบด้วย หลักเกณฑ์พิจารณาที่ครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้านดังนี้

1.) เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านพื้นที่คือการดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์โบราณวัตถุสถานที่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น

รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ ความยากง่ายในการเข้าถึง เช่นสภาพของเส้นทาง ฤดูกาล ระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นต้น

2.) เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการจัดการ คือความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ และบริเวณใกล้เคียง การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ในการเข้าถึง เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ การจัดการควบคุมนักท่องเที่ยว ในพื้นที่ท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับ (Over carrying capacity) การจัดการควบคุมกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่

3.) เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการคือการพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

4.) เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่าองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจ หรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Elizabeth Boo (1991) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "การท่องเที่ยวแบบอิงธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีเงินทุนสำหรับการปกป้องดูแลรักษาพื้นที่ มีการสร้างงานให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น พร้อมทั้งให้การศึกษาและ สร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม"

Ceballos Lascurain (1991) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยว รูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำลายแก่ธรรมชาติ แต่มีวัตถุประสงค์ เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติ เหล่านั้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ

ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

จากแนวคิดดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม เพื่อการเรียนรู้ และสร้างจิตสำนึกในการเดินทางท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นมากกว่าการเสริมแต่งสภาพธรรมชาติ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้ หรือได้รับประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันก็เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรง และทางอ้อม

องค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544) คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco - system) ในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature - based tourism)
2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

(Sustainably managed tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Responsible travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมชุมชน (Community participation-based tourism)

ในทำนองเดียวกันการท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural tourism) จึงไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวนั้นๆ ด้วย ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงมีบางส่วนจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หรือแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ อาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่นๆ ได้จากลักษณะดังกล่าว จึงมีสิ่งสมควรทำความเข้าใจเพิ่มเติม ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบปกติหรือแบบประเพณีนิยม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก และเน้นการส่งเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ใช่สิ่งตรงข้ามกับการท่องเที่ยวแบบคนละใหญ่ (Mass tourism) เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้ถูกจำกัดที่ขนาดของการท่องเที่ยว แต่จำกัดที่รูปแบบกิจกรรมและขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ นักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กๆ สามารถทำลายสิ่งแวดล้อมได้เช่นเดียวกันหรือมากกว่านักท่องเที่ยวคนละใหญ่หากปราศจากการจัดการที่ดี การจัดการกับการ

ท่องเที่ยวควมขนาดใหญ่ในทิศทางและภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ จัดเป็น Mass ecotourism

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่จำเป็นต้องเป็นการจัดการที่ง่าย ๆ ราคาถูก มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยากลำบาก มีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อย เพียงแต่มีการจัดการที่ดี มีการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสานความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวและให้ประโยชน์ที่เหมาะสมตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจตอบสนองนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่ม ทุกระดับและมีรายได้สูงได้เช่นกัน

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงให้ความสำคัญในการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตของนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีการประสานความเข้าใจกันอย่างเหมาะสมตลอดกระบวนการ

หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าวมาข้างต้น มักจะใช้ส่งเสริมในพื้นที่ท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีศักยภาพสูง อย่างไรก็ตามการส่งเสริมกิจกรรมใดจำเป็นต้องพิจารณาให้รอบคอบถึงความเป็นไปได้

ในการรองรับของพื้นที่ และขีดจำกัดในการจัดการดูแลเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการกระทำกิจกรรมดังกล่าวตามมา เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ธรรมชาติบรรลุเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเหมาะสมกับประเทศไทย หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมกับสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยกำหนดขึ้น มีดังนี้

- 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์
- 2) มีความพร้อมในการบริการจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ภายในศูนย์มีบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มีเคาน์เตอร์ บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการ ห้องสุขา มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม
- 3) มีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทั้งเส้นทางไปและกลับทางเดิม เส้นทางเป็นแบบวงรอบและวงกลม ระยะทางตั้งแต่ 1 กิโลเมตรเป็นต้นไป อย่างน้อย 1 เส้นทาง
- 4) มีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นระยะๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- 5) มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

- 6) มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้งต่อวันในแต่ละเส้นทางและในสถานที่ท่องเที่ยว
- 7) มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีความรู้ทั้งทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม สามารถอธิบายเรื่องราวในท้องถิ่นและภูมิปัญญาพื้นบ้านได้
- 8) มีการบริหารจัดการพื้นที่และมีบริการร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น องค์กรภาครัฐบาล องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) องค์กรบริหารท้องถิ่น (เทศบาลและ อบต.)
- 9) มีนโยบายต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสียการจัดการมลพิษต่างๆ
- 10) มีแผนพัฒนานุเคราะห์และบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล
- 11) หากแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรมจะต้องเป็นที่พักแรมระดับการรักษาสิ่งแวดล้อม (Ecolodge)

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถทำได้หลายรูปแบบในพื้นที่ธรรมชาติที่มีระบบนิเวศต่าง ๆ กัน เช่น กลุ่มระบบนิเวศป่าเขาจะเน้นกิจกรรมที่อาศัยทรัพยากรนันทนาการประเภทป่าไม้ สัตว์ป่า แหล่งน้ำ เช่น อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ น้ำตกต่าง ๆ สภาพภูมิทัศน์ของลักษณะพื้นฐานที่ดิน (Land Forms) และลักษณะทางธรณีที่เป็นลักษณะเด่นแปลกตา หรือลักษณะเด่นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่เป็นหลักสำคัญ ส่วนกลุ่มระบบนิเวศแบบเกาะแก่งชายฝั่งมักจะได้รับ ความสนใจในด้านทรัพยากรทางทะเล (Marine Resources) ที่ยังคงสภาพธรรมชาติสมบูรณ์สวยงาม เช่น ปะการัง ปลาสวยงาม ชายหาดที่สวยงาม ส่วนสภาพป่า - เขาหรือแหล่งน้ำต่าง ๆ จะได้รับความสนใจเป็นอันดับรองลงมา ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเน้นไปในส่วนที่เป็นชายฝั่ง (Wetland) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับความนิยมมากคือการดูนกต่าง ๆ โดยเฉพาะ นกต่างถิ่นที่หาดูได้ยาก การพิจารณาว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวใด ควรที่จะพัฒนาส่งเสริมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ธรรมชาติ ภายใต้แนวความคิดในการ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรพิจารณาปัจจัยหลัก 2 ประการ กล่าวคือ

1. ปัจจัยเกี่ยวกับพื้นที่และทรัพยากรนันทนาการในพื้นที่ที่จะรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Site) ทั้งนี้สภาพดั้งเดิมและคุณค่าที่มีอยู่ในตัวธรรมชาติเป็นหัวใจของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่แม้จะมีความงดงาม แต่ถ้าหากมีการพัฒนา

เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอย่างมาก จนกระทั่งรูปลักษณ์เดิมสูญเสียนั่นจะไม่อยู่ในเกณฑ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องไม่ทำให้พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เสื่อมโทรมลงไปจนไม่สามารถฟื้นตัวได้อีก พื้นที่ธรรมชาติที่มีแนวโน้มที่จะเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเมื่อจัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น แหล่งพืชสัตว์ป่าหายาก บริเวณที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของสัตว์ป่า ฯลฯ ควรที่จะละเว้นการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวในบริเวณดังกล่าว

2. ปัจจัยเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ควรส่งเสริมนอกจากมุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลิน พึงพอใจและใกล้ชิดกับธรรมชาติแล้ว ควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้กับธรรมชาติไม่มากนักโดยผ่านทางโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติรูปแบบต่าง ๆ

อย่างไรก็ดีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ธรรมชาติอาจจำเป็นต้องพิจารณากิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่ไม่ได้เน้นเรื่องของการเรียนรู้ธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อมประกอบกันไป เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินมากขึ้น ซึ่งอาจเรียกว่ากิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าว คือ เป็นกิจกรรมที่กระทำในพื้นที่ธรรมชาติ มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มกิจกรรม เพื่อไม่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ กิจกรรมเสริมดังกล่าวอาจจัดกลุ่มได้เป็น กลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการใกล้ชิดชื่นชมธรรมชาติ (Appreciative Recreational Activities) และกลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการผจญภัยตื่นเต้นท้าทายกับธรรมชาติ (Adventurous Recreational Activities) สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (กิจกรรมหลัก) กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบชื่นชมธรรมชาติ (กิจกรรมเสริม) และกิจกรรมผจญภัยตื่นเต้น (กิจกรรมเสริม) พอที่จะสรุปได้ดังนี้

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (กิจกรรมหลัก)

1. กิจกรรมการเดินป่า (Hiking / Trekking)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นการเดินป่าระยะใกล้ (2 กิโลเมตรขึ้นไป) เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิดโดยการนำตัวเองไปสู่ธรรมชาติด้วยเส้นทางเดินเท้าที่ตัดผ่านเข้าไปในป่าที่มีจุดสวยงามดึงดูดความสนใจตามธรรมชาติรายทางนักท่องเที่ยวนอกจากจะได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติแล้ว ยังมีโอกาสได้เรียนรู้สรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติจากไกด์นำทางที่มีความรู้ด้านนิเวศวิทยาและชำนาญพื้นที่เป็นอย่างดี กิจกรรมเดินป่ายังแบ่งเป็นสองลักษณะคือการเดินป่าที่สมบุกสมบัน มีจุดมุ่งหมายสร้างความตื่นเต้นให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นการเดินป่าใน

เส้นทางที่ค่อนข้างยากลำบาก ทำทหายความสามารถของนักท่องเที่ยว เช่น การปีนป่าย หรือเดินขึ้นลงเขาที่สูงชัน ฯลฯ

ส่วนกิจกรรมเดินป่าควรมีนักท่องเที่ยวมากที่สุดต่อกลุ่มไม่เกิน 15 คน และมีไกด์ท้องถิ่นที่คุ้นเคยกับท้องถิ่น ตลอดจนมีความรู้ด้านนิเวศวิทยาที่จะให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวระหว่างทางได้เป็นอย่างดี กิจกรรมเดินป่าอาจมีการพักแรมในป่า สิ่งของอุปโภคบริโภคทั้งหลายจะต้องนำออกจากป่าทั้งหมด รวมทั้งเศษขยะต่าง ๆ จากการอุปโภคบริโภคโดยเฉพาะของที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีถุงหรือภาชนะที่จะเก็บขยะเหล่านั้นออกจากป่าให้หมดทุกครั้งไป

การจัดเส้นทางเดินเท้าในป่าควรมีความกว้างขนาดหนึ่งหรือสองคนเดิน และคงสภาพเดิมไว้มากที่สุด ไม่ควรตัดต้นไม้กิ่งไม้เล็กโดยไม่จำเป็น ไม่ควรตัดเส้นทางเดินเท้าผ่านจุดที่มีระบบนิเวศเปราะบาง หรือเป็นแหล่งพืช / สัตว์ป่าหายาก โดยเฉพาะบริเวณที่จำเป็นสำหรับสัตว์ป่าในการดำรงชีพและสืบพันธุ์ ซึ่งถ้ามนุษย์ผ่านเข้าไปแล้วจะรบกวนกิจกรรมทางธรรมชาติของสัตว์ป่าเหล่านั้น ควรกำหนดเส้นทางผ่านหรือมีมุมมองเกี่ยวกับสภาพธรรมชาติที่น่าสนใจ สภาพภูมิทัศน์ที่งดงามและแหล่งน้ำ เพื่อให้นักท่องเที่ยวจะได้เพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่ายเส้นทาง เดินป่าไม่ควรตัดผ่านจุดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยว จุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของเส้นทางเดินป่าควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ห้องสุขา ที่นั่งพักผ่อน และป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ หน่วยงานเจ้าของพื้นที่ควรเป็นผู้กำหนดเส้นทางเดินป่าที่เหมาะสม และดูแลสภาพของเส้นทางเดินป่าให้ใช้งานได้ ผู้ที่ควรมีบทบาทสำคัญในการรักษาเส้นทางเดินป่า คือ ไกด์นำเดินป่าและนักท่องเที่ยวที่จะต้องช่วยรักษาความสะอาดและไม่ทำลายสภาพธรรมชาติต่างๆและเข้าใจถึงการปฏิบัติตนเมื่อท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติเหล่านั้น

2. กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (Nature Education)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวนอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินจากการได้มาเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติแล้ว ยังได้รับความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในเรื่องต่าง ๆ ผ่านทางโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติรูปแบบต่างๆที่จัดทำขึ้นในพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทนี้ คือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visitor Center) ป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ ณ จุดต่าง ๆ ที่น่าสนใจ (Wayside Exhibit) นิทรรศการกลางแจ้ง (Outdoor Exhibit) ตลอดจนเส้นทางเดินเท้าที่จัดทำเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสและเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติในพื้นที่ (Nature Interpretive Trail) ลักษณะเส้นทางเดินเท้าดังกล่าวควรเดินได้อย่างไม่ลำบากมากนัก ตัดผ่านจะที่น่าสนใจและสามารถให้ความรู้

เกี่ยวกับธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้ อาจจัดให้มีป้ายสื่อความหมายธรรมชาติเพื่ออธิบายและ / หรือให้ความรู้ที่ไม่ยากแก่การเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวทั่วไปตลอดเส้นทาง หรือจัดทำเป็นเอกสารแผ่นพับให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาด้วยตนเอง (Self - Guided Trail) เส้นทางเดินเท้าดังกล่าวไม่ควรมีระยะทางไกลนัก (ประมาณ 1-2 กิโลเมตร) ควรจัดเส้นทางเป็น loop (เข้า - ออกทางเดียว)

การดูแลบำรุงรักษาศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และนิทรรศการกลางแจ้งเป็นหน้าที่ของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ทั้งนี้การจัดโปรแกรมสื่อความหมายประเภทต่าง ๆ ในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอาจได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และภาคเอกชน การดูแลรักษาเส้นทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ร่วมกับนักท่องเที่ยวตลอดจนไกด์นำเที่ยว (ถ้ามี) หน่วยงานเจ้าของพื้นที่มีหน้าที่รับผิดชอบให้เส้นทางเดินเท้าดังกล่าวอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดีไม่ทรุดโทรม ดูแลเรื่องความสะดวก เช่น จัดเตรียมถังขยะไว้ตามจุดที่เหมาะสมและมีการกำจัดขยะอย่างสม่ำเสมอ

นักท่องเที่ยวมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของพื้นที่ รักษาความสะดวก และไม่กระทำพฤติกรรมเชิงทำลายต่าง ๆ เช่น ถอนป้ายทิ้งขีดฆ่า / เขียนสิ่งต่าง ๆ ลงบนป้าย หิน หรือต้นไม้ รวมทั้งไม่ส่งเสียงดังหรือนำเครื่องเสียง เครื่องดนตรีต่าง ๆ ไปเปิดรบกวนความสงบตามธรรมชาติไกด์นำเที่ยวมีหน้าที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวก่อนที่จะเข้าไปทำกิจกรรมเกิดผลกระทบต่อพื้นที่การควบคุมดูแลความเป็นระเบียบของนักท่องเที่ยวขึ้นกับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ที่ต้องดูแลรับผิดชอบ

3. กิจกรรมถ่ายภาพรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ (Nature Photography, Video Taping and Sound of Nature Audio Taping)

ลักษณะกิจกรรม : เป็นการถ่ายภาพและการบันทึกเทปวิดีโอธรรมชาติ และสิ่งที่น่าสนใจอันเป็นรายละเอียดอยู่ในธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ป่า พืชหายาก และรอยเท้าสัตว์ป่า เป็นต้น การบันทึกเสียงธรรมชาตินิยมทั้งเสียงน้ำตก น้ำไหล เสียงนก แมลง และสัตว์ป่าต่างๆ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรจัดเตรียมสำหรับกิจกรรมประเภทนี้คือ เส้นทางที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้าไปถ่ายภาพธรรมชาติและบันทึกเสียงข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งหรือจุดที่บันทึกได้ดี และ / หรือสามารถจะถ่ายภาพได้สวยงาม ช่วงระยะเวลาที่ควรถ่ายภาพตลอดจนรายละเอียดหรือประวัติที่น่าสนใจของสิ่งที่ควรบันทึกภาพ / เสียงไว้แนวทางในการดูแลรักษาเส้นทางเดินเท้าเพื่อกิจกรรมประเภทนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกับการดูแลรักษาเส้นทางเดินเท้าเพื่อการศึกษาธรรมชาติ

4. กิจกรรมส่อง / ดูนก (Bird Watching)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมเฉพาะสำหรับผู้ที่มีความสนใจในเรื่องนก สิ่งดึงดูดที่สำคัญ คือนกชนิดต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนกประจำถิ่น นกอพยพ และนกหายาก เส้นทางเดินเท้าที่รองรับกิจกรรมประเภทนี้ควรมีขนาดกว้าง 2 คนเดิน ไม่ควรมีการพัฒนาใด ๆ นอกจากจุดหยุดพักบางจุด เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้จับบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับนกต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น กลุ่มนักดูนกไม่ควรมีขนาดใหญ่มากนัก ทั้งนี้ไม่ควรเกิน 5 คน ต่อกลุ่ม ควรมีมัคคุเทศก์นำทางที่มีความรู้เกี่ยวกับนก และธรรมชาติของนกที่มีในพื้นที่สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่มีความชำนาญในกิจกรรมประเภทนี้มาก่อน ตลอดจนมีกล้องส่องตาดูนก และคู่มือดูนก (Bird Guides) เตรียมไว้ให้กลุ่มและเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการเยี่ยมชมเพื่อใช้ในกิจการด้านการอนุรักษ์นกและถิ่นที่อยู่อาศัยของนก ประการสำคัญ การกำหนดเส้นทางเดินเท้าไม่ควรผ่านบริเวณทำรังหรือวางไข่ของนก ตลอดจนควรมีการควบคุมเข้มงวดไม่ให้มีการท่องเที่ยวในช่วงเวลาที่ไม่ควรรบกวนนก เช่น ฤดูวางไข่ ผสมพันธุ์ เป็นต้น

5. กิจกรรมศึกษา / เที่ยวถ้ำ (Cave Exploring / Visiting)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของถ้ำ เช่น กระบวนการเกิดถ้ำ ลักษณะของหิน / แร่ และสิ่งแวดล้อม ปรากฏของถ้ำ สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในถ้ำ การดูแลรักษาถ้ำ ฯลฯ นอกจากนั้นนักท่องเที่ยวยังได้รับความเพลิดเพลินและตื่นตาตื่นใจกับความงามแปลกเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของถ้ำอีกด้วย การเที่ยวถ้ำ โดยเฉพาะถ้ำที่มีแสงสว่างไม่เพียงพอและเป็นถ้ำที่ลึกและวถวน จำเป็นต้องมีมัคคุเทศก์นำทางเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การจัดการถ้ำเพื่อรองรับการท่องเที่ยวควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว และช่วยในการดูแลรักษาถ้ำ เช่น การทำทางเดินเท้ายกระดับในกรณีที่มีน้ำท่วมขัง เป็นต้น มีโปรแกรมสื่อความหมายให้คำแนะนำเรื่องการเที่ยวถ้ำ และให้ความรู้เกี่ยวกับถ้ำแก่นักท่องเที่ยวในบริเวณนอกตัวถ้ำ การสำรวจถ้ำ จัดทำแผนโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ ตลอดจนถึงอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ซึ่งอาจประสานขอความร่วมมือจากนักวิชาการ หน่วยงานอื่น ๆ และภาคเอกชน นอกจากนั้นหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ยังมีหน้าที่ควบคุมดูแลให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบ รักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

6. กิจกรรมศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ (Sky Interpretation)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของท้องฟ้าและดาราศาสตร์ ชนิดของดาวและกลุ่มดาว รูปร่าง ตำแหน่ง และวงโคจร

ตลอดจนประวัติและตำนานพื้นบ้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ธรรมชาติที่จัดกิจกรรมประเภทนี้ได้ดี ได้แก่ บริเวณที่โล่ง และ / หรือบนที่สูง เช่น เกาะแก่ง ชายหาดที่โล่ง ทุ่งหญ้าที่อยู่บนเขาที่ไม่มี ต้นไม้บดบังท้องฟ้า เป็นต้น ฤดูที่เหมาะสมต่อกิจกรรมประเภทนี้คือฤดูหนาว ท้องฟ้าไม่มีเมฆหมอก บดบัง กิจกรรมประเภทนี้จำเป็นต้องอาศัยผู้ชำนาญในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวตลอดจนมี อุปกรณ์ เช่น กล้องดูดาว และแผนที่ดาวประกอบด้วย

7. กิจกรรมล่องเรือศึกษาธรรมชาติ (Boat Sightseeing)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติ จำเป็นจะต้องมีมัคคุเทศก์ในการให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน การล่องเรือทำได้ทั้งในลำน้ำ ในแหล่ง น้ำธรรมชาติ ทะเล หรืออ่างเก็บน้ำที่ยังคงมีสภาพธรรมชาติแวดล้อมอยู่ สิ่งที่ต้องระมัดระวังจากการกระทำกิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ น้ำมันปนเปื้อนลงในแหล่งน้ำ ชยะ เสียงรบกวนจากเครื่องยนต์ การรบกวนบริเวณวางไข่ / ผสมพันธุ์ของสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวที่จะต้องระมัดระวัง และช่วยกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ ในการควบคุมการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจนกระทั่งสภาพธรรมชาติเสื่อมโทรมลง นอกจากนั้นการพัฒนาพื้นที่ที่จำเป็น เช่น จุดขึ้น - ลงเรือ จะต้องออกแบบให้ผสมผสานกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ

8. กิจกรรมพายเรือแคนู (Canoeing) / เรือคายัค (Kayak) / เรือใบ (Browbeating) / เรือใบ (Sailing)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติ ทั้งยังให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ความสามารถในการบังคับเรือและได้ออกกำลังกาย เป็นกิจกรรมที่ทำได้ทั้งในลำน้ำ ในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทะเล หรืออ่างเก็บน้ำที่ยังคงมีสภาพธรรมชาติแวดล้อมอยู่ สิ่งที่ต้องระมัดระวังจากการกระทำกิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ จำนวนเรือต่อหน่วยพื้นที่ ชยะ และการรบกวนบริเวณวางไข่ / ผสมพันธุ์ของสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักท่องเที่ยวที่จะต้องระมัดระวังและช่วยกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่ในการควบคุมให้การท่องเที่ยวไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจนกระทั่งสภาพธรรมชาติเสื่อมโทรมลง สำหรับกิจกรรมการพายเรือควรมีสัดส่วนในการใช้พื้นที่เพื่อไม่ให้เกิดความแออัดครั้งนี้

- เรือแคนู คายัค เรือใบ 1 ลำ ต่อความยาวลำน้ำ 2.4 กิโลเมตร

- เรือใบ 1 ลำ ต่อ 0.004 ตารางกิโลเมตร

9. กิจกรรมดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น (Snorkel Skin Diving)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินและใกล้ชิดกับธรรมชาติใต้ทะเลที่มีสีสันสวยงาม นักท่องเที่ยวที่โอกาสที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับพืชและสัตว์ใต้น้ำ โดยไม่ต้องใช้เครื่องช่วยหายใจมีเพียงหน้ากาก (Snorkel) บริเวณที่ควรจัดกิจกรรมประเภทนี้จะต้องเป็นน้ำตื้นที่มีความลึกไม่เกิน 0.9 เมตร เป็นแหล่งของปะการังหลายชนิดที่ยังอุดมสมบูรณ์และสวยงาม มีพืชและสัตว์ใต้น้ำประเภทอื่น ๆ ประกอบกระแสน้ำไม่รุนแรง และน้ำใสสะอาด ควรจัดให้มีการทำเส้นทางดำน้ำใต้ทะเล (Undersea Self - Guided Trail) และมีคู่มือศึกษาทรัพยากรใต้ทะเลให้นักท่องเที่ยว สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมประเภทนี้คือ เรือที่นำนักท่องเที่ยวไปดำน้ำอาจทำลายปะการังใต้น้ำเมื่อน้ำลดหรือเมื่อทอดสมอเรือลงไป จึงควรหาแนวเขตที่มีปะการังความลึกต่ำสุดและสูงสุดของน้ำ พร้อมทั้งควรจัดทุ่นจอดเรือให้เป็นระเบียบ นอกจากนี้ควรควบคุมไม่ให้เรือปล่อยน้ำมันเรือ และทิ้งขยะลงน้ำ นอกจากนี้ปะการังอาจถูกทำลายจากการประมง เช่น การระเบิดปลา และอวนลากได้ จึงควรมีการห้ามการประมงหรือระเบิดปลาในบริเวณแนวปะการัง

กิจกรรมดำน้ำนี้อาจเสนอแนะให้มีกิจกรรมในการอนุรักษ์ / ฟื้นฟูทรัพยากรใต้ทะเลไปด้วยกันได้ เช่น ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสช่วยดำน้ำเก็บขยะ และปลูกปะการัง เป็นต้น ซึ่งจะให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกร่วมมีส่วนร่วมในการช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติใต้น้ำ และเกิดความรู้สึกรักภูมิใจที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

10. กิจกรรมดำน้ำลึก (Scuba Diving)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินและใกล้ชิดกับธรรมชาติใต้ทะเลที่มีสีสันสวยงามเช่นเดียวกับกิจกรรมดำน้ำตื้น กิจกรรมดำน้ำลึกนี้นักดำน้ำต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ บริเวณที่ควรจัดกิจกรรมดำน้ำเพื่อนันทนาการควรมีความลึกประมาณไม่เกิน 30 เมตร เป็นแหล่งของปะการังหลายชนิดที่ยังอุดมสมบูรณ์และสวยงาม โดยมีพืชและสัตว์ใต้ทะเลประเภทอื่น ๆ เป็นส่วนประกอบ กระแสน้ำไม่รุนแรงและน้ำใสสะอาด ควรจัดให้มีการทำเส้นทางดำน้ำใต้ทะเล (Undersea Self - Guided Trail) และมีคู่มือศึกษาทรัพยากรใต้ทะเลให้นักท่องเที่ยว

สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือ การจัดกิจกรรมลักษณะเดียวกันกับกิจกรรมดำน้ำตื้น แต่ควรเอาใจใส่เกี่ยวกับความปลอดภัยมากกว่า

กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทชื่นชมธรรมชาติ (Appreciative Recreational Activities) และกิจกรรมท่องเที่ยว ประเภทตื่นเต้นผจญภัย (Adventurous Recreational Activities) (กิจกรรมเสริม)

1. กิจกรรมชมทิวทัศน์ธรรมชาติในบรรยากาศที่สงบ (Relaxing)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมและใกล้ชิดกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นกิจกรรมเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่น ๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้น การชมทิวทัศน์อาจทำได้ในลักษณะการเดินทางตามเส้นทางที่จัดไว้ให้ และ / หรือตามชายหาดต่าง ๆ หรือเป็นจุดอยู่กับที่ โดยนักท่องเที่ยวได้หยุดชมธรรมชาติ ณ จุดต่าง ๆ ทั้งนี้คุณค่าความงามของธรรมชาติและความสะดวกเป็นทรัพยากรนั้นหนาแน่นที่สำคัญสำหรับกิจกรรมประเภทนี้ กล่าวกันว่า การได้ชื่นชมใกล้ชิดกับธรรมชาติเป็นโอกาสหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ ณ จุดที่จัดให้การชมธรรมชาติ ควรมีป้ายสื่อความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติที่อยู่รอบตัวของนักท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวมีคุณค่ามากขึ้น

นอกจากนั้นการชมทิวทัศน์ธรรมชาติอาจกระทำในลักษณะของการนั่งรถยนต์ไปตามทางที่ผ่านธรรมชาติที่สวยงาม (Sight Seeing) และมีจุดพักชมวิวทิวทัศน์เป็นระยะตามความเหมาะสม ซึ่งควรจัดให้มี Wayside Exhibit ณ จุดพักต่าง ๆ สิ่งที่เป็นทรัพยากรนั้นหนาแน่นที่สำคัญสำหรับกิจกรรมนี้คือ สภาพภูมิทัศน์ที่สวยงามแปลกตา ตลอดจนลำดับของสภาพภูมิทัศน์สองข้างทางที่มีความหลากหลาย (Sequences of Landscape) กิจกรรมประเภทนี้ควรเน้นคุณภาพของการท่องเที่ยวที่ให้ความเคารพกับความเป็นธรรมชาติ เช่น ไม่ก่อให้เกิดเสียงดังรบกวนความสงบ การรักษาความสะอาด ฯลฯ

2. กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (Terrain / Mountain Biking)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยอุปกรณ์คือ จักรยานภูเขา (Mountain Biking) เส้นทางขี่จักรยานไม่ควรเป็นเส้นทางเดียวกับเส้นทางเดินเท้าเพื่อกิจกรรมเดินป่า หรือศึกษาธรรมชาติ หรือดุนก มีความลาดชันในระดับต่าง ๆ กันตลอดเส้นทาง ตั้งแต่ 0-20%

หลักเกณฑ์ในการเลือกเส้นทางเป็นเช่นเดียวกับการพัฒนาเส้นทางเดินเท้าคือ ไม่ควรผ่านบริเวณที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ สืบต่อพันธุ์ของสัตว์ป่า สภาพภูมิประเทศควรมีลักษณะต่าง ๆ เพื่อความท้าทายและไม่น่าเบื่อตลอดจนมีจุดสนใจและความงดงามตามธรรมชาติ การพัฒนาเส้นทางจักรยาน ควรเน้นให้เข้ากับสภาพธรรมชาติ ไม่มีการตัดต้นไม้ใหญ่ไม่จำเป็นต้องทำเส้นทางด้วยวัสดุก่อสร้าง อาจมีการทำร่องระบายน้ำ หรือสะพานไม้อย่างง่ายในบริเวณที่ลุ่มและร่องน้ำ หน่วยงานเจ้าของพื้นที่มีหน้าที่ในการดูแลเส้นทางขี่จักรยานให้อยู่ในสภาพใช้การได้และดูแลรักษา

ความสะดวกสบาย ตลอดจนกวาดขันให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบ เช่น ชี้อัจฉริยะในเส้นทางที่จัดเตรียมให้ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือตามความจำเป็นเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการ

นักท่องเที่ยวมีหน้าที่เคารพกฎระเบียบของพื้นที่ รักษาความสะดวกสบายด้วยการไม่ทิ้งขยะตามเส้นทางตลอดจนไม่ส่งเสียงอึกทึกในระหว่างที่จ้ำกรยาน

3. กิจกรรมปีน / ไต่เขา (Rock / Mountain Climbing)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่มุ่งตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในแง่การทำหายความยากลำบากที่ธรรมชาติสร้างไว้ บริเวณที่อนุญาตให้มีการไต่เขา หรือปีนเขาควรมีความปลอดภัยในระดับหนึ่ง และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายกับธรรมชาติ ทั้งในและนอกขอบเขตที่จัดไว้ให้ในเส้นทางปีน / ไต่เขา

4. กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (Tent Camping)

ลักษณะของกิจกรรม : การพักแรมแบบกางเต็นท์มีหลายรูปแบบ ตั้งแต่พักแรมแบบเต็นท์ที่มีการพัฒนาแล้วในเขตบริเวณต่าง ๆ จนกระทั่งพักแรมกลางป่าที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ อย่างไรก็ตามก็ดี กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้อยู่กับธรรมชาติและสัมผัสธรรมชาติอย่างใกล้ชิด โดยไม่อาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกในการอยู่อาศัยเกินความจำเป็นเป็นกิจกรรมที่กระทำร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ เช่น การเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ส่อง / ดูนก ฯลฯ

หน่วยงานเจ้าของพื้นที่มีหน้าที่ดูแลให้บริเวณที่กางเต็นท์สะอาดเรียบร้อย ในกรณีที่กางเต็นท์ในเขตบริการ ควรจะเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น เช่น ลานกางเต็นท์ ถังขยะ ห้องน้ำ ห้องสุขารวมบริเวณที่ชำระล้าง เช่น ที่ซักผ้า ล้างจาน บริเวณที่ประกอบอาหาร และลานแคมป์ไฟรวม ตลอดจนจัดกิจกรรมแคมป์ไฟให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติหรือพฤติกรรมที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวพื้นที่ธรรมชาติ กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ควรเน้นให้นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่ามาสนุกสนานด้วยการรวมกลุ่มกันร้องเพลง ดื่มของมีเมา จนทำลายความสงบของพื้นที่ บริเวณที่กางเต็นท์ของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มควรแยกห่างจากกันและมีความเป็นส่วนตัวพอสมควร

กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์นี้เป็นการนำตัวเองใกล้ชิดธรรมชาติและแสวงหาความสงบที่เมืองให้ไม่ได้มากกว่าเป็นกิจกรรมที่กระทำเพื่อความสนุกสนานเฮฮา จนกระทั่งรบกวนความสงบของพื้นที่ ดังนั้น นักท่องเที่ยวจึงควรมีส่วนช่วยดูแลรักษาพื้นที่บริเวณกางเต็นท์ให้สะอาดและเรียบร้อยด้วยการทิ้งขยะให้ถูกที่ ไม่ควรใช้สิ่งที่ทำให้เกิดขยะที่ย่อยสลายไม่ได้หรือย่อยสลายได้ยากหากจำเป็นต้องใช้ก็ควรนำออกไปจากพื้นที่ด้วย

5. กิจกรรมเครื่องร่อนขนาดเล็ก (Hang Glider)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่อาศัยเครื่องร่อนที่ไม่ใช้เครื่องยนต์แต่อาศัยหลัก Aerodynamic เป็นตัวบังคับให้เครื่องร่อนบินชมธรรมชาติจากที่สูง สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นคือ บริเวณส่งเครื่องร่อนที่หน้าผา แต่กิจกรรมประเภทนี้ก่อให้เกิดมลภาวะทางสายตาได้ ถ้ามีมากจนเกินไป

6. กิจกรรมล่องแพยาง / แพไม้ไผ่ (White Water Rafting)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสธรรมชาติและได้รับความตื่นเต้นสนุกสนานเข้าใจจากความเร็วของกระแสน้ำ ความต่างระดับของลำน้ำ และสภาพภูมิทัศน์ของสองฝั่ง การล่องเรือยาง / แพ ควรมีไกด์ที่มีความสามารถในการล่องเรือ / แพ และความรู้ด้านธรรมชาติวิทยา จำนวนนักท่องเที่ยวต่อเรือยาง / แพ ประมาณ 4-6 คน ขึ้นกับขนาดของเรือ / แพ จำนวนแพต่อพื้นที่นั้น ใช้เกณฑ์เดียวกับกิจกรรมพายเรือแคนู ก่อนการประกอบกิจกรรมควรมีการแนะนำเกี่ยวกับลักษณะของกิจกรรม การปฏิบัติตน และอื่น ๆ เพื่อนักท่องเที่ยวจะได้รับความปลอดภัยและประสบการณ์ที่ดีจากการประกอบกิจกรรมอาจจัดให้มีกิจกรรมพักผ่อนริมฝั่งเสริมจากกิจกรรมล่องเรือ / แพ กิจกรรมนี้จำเป็นต้องจัดให้มีจุดขึ้น-ลงเรือ / แพ

7. กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (Picnicking)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมพักผ่อนโดยการนำอาหารมารับประทานหรือซื้อจากร้านค้าใกล้เคียงในบริเวณที่จัดไว้ให้ เป็นกิจกรรมที่มักกระทำร่วมกับกิจกรรมประเภทอื่น ๆ เช่น การเที่ยวหน้าตก การเดินป่า เดินชมธรรมชาติ ฯลฯ ควรจัดให้มีสถานที่นั่งพักผ่อนรับประทานอาหารในพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีบรรยากาศสงบ และนักท่องเที่ยวได้ชื่นชมกับธรรมชาติ มากกว่าบรรยากาศที่ให้เครื่องดนตรีที่เสียงดัง หน่วยงานเจ้าของพื้นที่จำเป็นต้องจัดพื้นที่ไว้สำหรับกิจกรรมนี้ ประกอบด้วยชุดสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ โต๊ะ ม้านั่ง ถังขยะ ที่ล้างมือ ห้องสุขา และอาจมีเตาย่างอาหาร บริเวณที่จัดควรเป็นที่ร่ม มองเห็นน้ำและมีสภาพภูมิทัศน์สวยงามไม่เป็นแหล่งที่เปราะบางทางนิเวศ ควรจัดให้มีเส้นทางเดินเท้าที่ไม่ไกลจากที่จอดรถ

นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องรักษาความสะอาด ระวังขยะ ระวังไฟ และไม่ให้อาหารแก่สัตว์ป่า หรือทิ้งอาหารไว้โดยไม่มีผู้ใดดูแลหลังจากเสร็จสิ้นจากการรับประทานอาหาร ภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะทิ้งเป็นขยะควรเป็นสิ่งที่ย่อยสลายได้ง่าย หากเป็นบริเวณพื้นที่ธรรมชาติที่ไม่มี การกำจัดขยะควรนำขยะกลับไปด้วย

8. กิจกรรมเที่ยวน้ำตก (Waterfall Visits / Exploring)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่นิยมที่สุดสำหรับการเที่ยวป่า - เขา ที่มีน้ำตก เป็นองค์ประกอบสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว การเที่ยวน้ำตกอาจมีกิจกรรมหลายอย่างประกอบกัน เช่น เล่นน้ำตก เดินสำรวจน้ำตก นั่งรับประทานอาหาร หรือชมทิวทัศน์บริเวณน้ำตก ซึ่งควรจัดโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติให้แก่นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับน้ำตก และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่น่าสนใจควบคู่ไปด้วย ควรเน้นกิจกรรมที่ไม่ทำลายความสงบตามธรรมชาติและจัดเขตปลอดภัยและเครื่องดื่มน้ำบริเวณน้ำตก เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของน้ำตก

นักท่องเที่ยวควรช่วยกันดูแลรักษาไม่ส่งเสียงอีกที่กรบกวนผู้อื่นและปฏิบัติตนเพื่อความปลอดภัย ของตัวเอง หน่วยงานเจ้าของพื้นที่ควรดูแลเรื่องความสะดวก ดูแลให้ท่องเที่ยวปฏิบัติตามระเบียบ และรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว

10. กิจกรรมวินด์เซิร์ฟ (Wind Surfing)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมทางน้ำที่ให้ความสนุกสนานตื่นเต้น ตลอดจนความพึงพอใจความสามารถของตนเองในการบังคับที่เล่นวินด์เซิร์ฟได้ บริเวณที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมนี้ ควรเป็นแหล่งน้ำที่กว้างไกล มีกระแสลมแต่ไม่ปั่นป่วน (Turbulence) รอบข้างมีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม

11. การโรยตัว (Abselling)

เป็นกิจกรรมการโรยตัวลงจากเขาวิธีหนึ่งโดยใช้เชือกและความเฝื่อนในการควบคุมใช้ในกิจกรรมการปีนเขาหรือหน้าผา ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยรูปแบบหนึ่ง

12. ซีวอล์คเกอร์ (Seawalker)

เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเดินได้ทะเลประเภทหนึ่งที่มีอุปกรณ์ให้นักท่องเที่ยวสวมใส่เพื่อสามารถ เดินลงไปชมความงามใต้ท้องทะเลได้ แต่กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทนี้สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติใต้ท้องทะเล โดยเฉพาะปะการังและสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ใต้ทะเล เป็นกิจกรรมที่ไม่ได้รับการส่งเสริม เนื่องจากส่งผลกระทบต่อส่วนรวม

13. การล่องแพ / การล่องแก่ง (Rafting)

เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวผจญภัยรูปแบบหนึ่ง การล่องแพ / ล่องแก่งมีหลายประเภท ได้แก่ การล่องแพไม้ไผ่ (Bamboo Rafting) การล่องแก่งน้ำเชี่ยว (White Water Rafting)

14. การเดินป่า (Trekking)

ป่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมมากเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการเดินป่า ชม น้ำตก ปีนเขา ชมนกและอื่นๆ อีกมากมาย แต่ก่อนที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติในป่า นั้น

การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

องค์ประกอบพื้นฐานสำหรับประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดย ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าของแหล่งธรรมชาติและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย

คุณค่าหรือความสำคัญของแหล่งธรรมชาติเกิดขึ้นได้จากหลายองค์ประกอบ ทั้งในด้านความสำคัญของแหล่งธรรมชาติที่มีต่อระบบนิเวศและความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งทางการเข้าไปใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาติ คุณค่าทางด้านการเรียนรู้ และคุณค่าทางด้านจิตใจ

ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย คือ ภาวะที่ปัจจัยต่างๆ ที่อยู่รอบๆ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้านใดด้านหนึ่งปัจจัยต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินั้น อาจมาจากภัยธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้ แต่ไม่สามารถยับยั้งภัยธรรมชาตินั้นได้และอีกประการหนึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งอาจจะตั้งใจหรือความไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านลบขึ้นกับสิ่งแวดล้อมได้ตัวอย่าง เช่น ปะการังในทะเลอันดามันบางบริเวณที่เคยอุดมสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันเสื่อมโทรมลงไปมาก เนื่องจากสาเหตุต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของน้ำ การเก็บเอาปะการังมาขาย การทอดสมอเรือ การประมง กิจกรรมการท่องเที่ยวไดน้ำ เป็นต้น

การประเมินคุณค่าของแหล่งธรรมชาติประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ด้าน คือ คุณค่าทางด้านชีวภาพ คุณค่าทางด้านกายภาพ คุณค่าทางสังคม ได้แก่

1. คุณค่าทางด้านชีวภาพ ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
  - 1.1) ความหลากหลายของระบบนิเวศในแหล่งธรรมชาติ
  - 1.2) ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ
  - 1.3) ความเป็นแหล่งรวมพืชหรือสัตว์ที่มีลักษณะโดดเด่นหายากใกล้สูญพันธุ์ หรือมีจำนวนมาก
  - 1.4) ความโดดเด่นเฉพาะตัวของระบบนิเวศในแหล่ง ธรรมชาติ
2. คุณค่าทางกายภาพ ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
  - 2.1) จำนวนประเภทของแหล่งธรรมชาติภายในแหล่งท่องเที่ยว

- 2.2) ขนาดของแหล่งธรรมชาติ
- 2.3) สภาพความสวยงามทางกายภาพและสภาพภูมิทัศน์ของแหล่ง ธรรมชาติ
- 2.4) ความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวทางกายภาพของพื้นที่
3. คุณค่าทางสังคม ประกอบด้วย 2 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
  - 3.1) คุณค่าต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่น
  - 3.2) คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ประเพณีและวัฒนธรรม

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งธรรมชาตินั้นๆ ให้มีความสำคัญ มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น แหล่งธรรมชาติ อาจมีสภาพธรรมชาติที่สวยงามมาก แต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง หรือเส้นทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวไม่ปลอดภัย ก็ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว สำหรับศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว มีดัชนีชี้วัดที่ใช้พิจารณา 5 ด้าน ได้แก่

1. ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. ศักยภาพในการเข้าถึงแหล่งธรรมชาติ
3. ศักยภาพในความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว
4. ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน
5. ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. การจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการด้านการท่องเที่ยว
2. การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานของ องค์การที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว
3. การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรม การท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด การ

พิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน หรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้ เป็น 2 ประเภทตามหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดย หน่วยงานกลาง เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และแหล่งท่องเที่ยวที่ บริหารจัดการโดยท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หรือ เทศบาล

หลักเกณฑ์ที่ใช้ประเมินการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- 1.1) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว
- 1.2) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อัน เนื่องมาจากการท่องเที่ยว
- 1.3) การจัดการของเสียและสภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว
- 1.4) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม
- 1.5) การให้ความรู้ถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์กับพนักงานนำ เที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- 2.1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว
- 2.2) มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- 2.3) มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้ แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนโดยรอบ
- 2.4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

เกณฑ์การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แห่งประเทศไทย (2540) มีเกณฑ์ในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ตัวชี้วัดการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1) ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว ที่มีลักษณะการท่องเที่ยวรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มากน้อยเพียงใด พิจารณาจากสภาพทั่วไป ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โอกาสการจัดการกิจกรรมเชิงนิเวศ เป็นต้น

2) ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาสภาพทั่วไปในปัจจุบัน 3 ปัจจัย คือ ระบบนิเวศภายในแหล่งท่องเที่ยว ความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และการมีองค์ประกอบท่องเที่ยวที่หลากหลาย

2. การประเมินศักยภาพเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ทำการประเมินโดยการให้คะแนนแหล่งท่องเที่ยวตามตัวชี้วัด และให้นำหนักตามความสำคัญของปัจจัยต่างๆ

3. การพิจารณาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วยการจัดการด้านการให้การศึกษาสิ่งแวดล้อม ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ด้านองค์กรในการจัดการที่มีความร่วมมือและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และมีการให้คะแนนตามศักยภาพที่ปรากฏ

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2548) ได้จัดทำคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบในเรื่องของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสำคัญที่สุด ซึ่งควรเป็นแหล่งธรรมชาติที่สามารถก่อให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ นอกจากการคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ จึงสามารถสรุปดัชนีมาตรฐานคุณภาพได้ 4 ดัชนี ได้แก่

- 1.1 แหล่งธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้
- 1.2 มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ
- 1.3 แหล่งธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ต้องพิจารณาการจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยหลักการจำแนกเขต

การจัดการและการประเมินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ด้านการบริการนักท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว จึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ดัชนี ได้แก่

- 2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว
- 2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว
- 2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 2.4 การจัดการด้านการติดตามและประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก ต้องพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่

- 3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- 3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการจำกัดของเสียอย่างถูกวิธี
- 3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยวนักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่
- 3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้อแก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และชุมชน

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ เป็นการช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอีกด้วย ประกอบด้วย 2 ดัชนี ได้แก่

- 4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยว
- 4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2538) ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพของพื้นที่ธรรมชาติเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. ตัวแปร ที่เกี่ยวกับศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว พิจารณาจากลักษณะเฉพาะของระบบนิเวศ วัฒนธรรม ชุมชน เป็นต้น
2. โอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม
3. ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่
4. ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
5. ความปลอดภัย
6. ความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคต

ดังนั้นจากการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาและประยุกต์ใช้เกณฑ์ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
2. ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้
3. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
5. ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
6. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
7. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

เพื่อศึกษาระดับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดให้ผลการศึกษาอยู่ในระดับต่ำมาก ถึงระดับปานกลาง จะแสดงให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวอยู่ในสถานะที่ขาดแคลน หรือขาดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านนั้นๆ

2.3 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อารยา อินคชสาร (2554) ศึกษาเรื่อง การประเมินศักยภาพของตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะใช้เป็นแนวทางการพัฒนาตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว จำนวน 384 คน โดยจากการศึกษาพบว่าตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต้องปรับปรุงเร่งด่วน คือ ด้านการบริการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และมีข้อเสนอแนะให้มีการเพิ่มจำนวนร้านค้า และร้านอาหาร จัดให้มีเจ้าหน้าที่และมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว และเพิ่มระบบความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงอย่างยั่งยืน

ชาติชาย เตชกานนท์ (2547) ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาชุมชนคีรีวง : ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพความพึงพอใจ และปัญหาของการท่องเที่ยวของชุมชนคีรีวง ซึ่งมีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ และการสังเกตพฤติกรรมประชาชน องค์กรชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ชุมชนคีรีวงมีศักยภาพสูงในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ประชาชน องค์กรชุมชน และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวงในระดับหนึ่ง ปัญหาและผลกระทบส่วนใหญ่เกิดจากด้านกายภาพมากกว่าปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สุขภาพ และคุณภาพชีวิต โดยมีแนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์ชุมชนด้วยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีระบบ โดยได้รับการสนับสนุนร่วมมือด้วยดีทั้งในชุมชนและภายนอกชุมชนในแบบพหุภาคี และสามารถนำไปขยายผลแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนอื่นๆ ที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเช่นกัน

นิฐริน ใต้พันธ์ (2544) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม และการสังเกตการมีส่วนร่วม จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 299 คน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่าอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยมีศักยภาพด้านพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสูงเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพปานกลาง และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนการจัดการท่องเที่ยวมีศักยภาพต่ำ

บุปผา วงษ์พันธ์ทา (2544) ศึกษาเรื่อง การประเมินศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเก็บข้อมูลโดยวิธีการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน โดยผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอหัวหิน มีความเป็นไปได้สูงในเรื่องคุณค่าทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และความดึงดูดใจ ส่วนคุณค่าทางหาดทรายและน้ำทะเล ความสะดวกสบายในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และความปลอดภัย อยู่ในระดับกลาง แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยภายนอก เช่น ด้านการตลาด การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ และนโยบายของอำเภอหัวหิน ที่ให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมกำหนดนโยบายการรองรับการท่องเที่ยวด้วยตนเอง การให้การศึกษอบรมและสร้างความเข้าใจกับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ นโยบายที่มีการร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และคนในท้องถิ่น ส่วนความคิดเห็นและแนวทางในการพัฒนาควรมุ่งเน้นในรูปแบบสำหรับระบบนิเวศแบบเรียบง่ายมากที่สุด

พนิตตา สิงห์ครุฑ (2544) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยฮีในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวจะพักแรมในชุมชนเสมือนเป็นสมาชิกในครอบครัว เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนแห่งนี้ ส่วนใหญ่ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวประมาณ 3-4 ปี สามารถสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกระหว่าง 200-600 บาทต่อเดือน แม้รายได้จะไม่สูงนักแต่ก็สร้างความพึงพอใจให้แก่ชุมชน เพราะทรัพยากร วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ถูกรักษาไว้ได้ภายใต้การจัดการการท่องเที่ยว และเมื่อพิจารณาในแง่สังคม พบว่า ชุมชนมีการแบ่งโครงสร้างขององค์กร และมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างดี ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถสั่งและชักชวนสมาชิกชุมชนเข้าร่วมกันทำงานให้สำเร็จได้ในเชิงกายภาพ ทำให้ได้เปรียบในแง่ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงความหลากหลายในพันธุ์พืชและสัตว์ เป็นจุดขายสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านห้วยฮี มีศักยภาพหลายประการที่สามารถสนับสนุนการพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์อย่างสมบูรณ์

สฤณี แสงอรุณ (2541) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพและแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เพื่อกำหนดแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงาให้สอดคล้องกับ ศักยภาพของพื้นที่และหลักการจัดการอุทยานแห่งชาติ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับอุทยาน อื่นๆในประเทศไทย ซึ่งเก็บข้อมูลโดยการวิจัยแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงาเป็นพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติที่มีลักษณะพื้นที่และองค์ประกอบด้าน ทรัพยากรธรรมชาติที่มีศักยภาพสูงต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนเจ้าหน้าที่อุทยาน แห่งชาตินั้น มีศักยภาพในการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อยู่ใน ระดับสูง ในขณะที่มีศักยภาพด้านการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ในระดับปานกลาง แต่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง และด้านการ ให้บริการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวในท้องถิ่นบริเวณอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา มี ศักยภาพสูงในการให้บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งมีการให้บริการเกี่ยวกับเรือนำเที่ยว อาหาร ที่ พัก และจำหน่ายของที่ระลึก ซึ่งในส่วนของกิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยว มากที่สุดระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา ได้แก่ การล่องเรือชม ทิวทัศน์ธรรมชาติ การถ่ายภาพธรรมชาติ การดำน้ำตื้น การดำน้ำลึก และการพายเรือแคนู และ ด้านสุดท้าย คือ ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา และ ผู้ประกอบการในท้องถิ่น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบ อยู่ในระดับปานกลาง โดยทั้งนี้ผู้วิจัย เห็นว่ายังไม่อาจเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ เนื่องจากโดยหลักการแล้วการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ จะต้องไม่ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

3.1.1 การเก็บข้อมูล ได้แก่ การเก็บข้อมูลด้านเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม

- การเก็บข้อมูลด้านเอกสาร เป็นการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ เช่น เอกสารงานวิจัย บทความ หนังสือ แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อนำมาประมวลสรุปเป็นสถานการณ์ภาพความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยววนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

- การเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในวนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (simple random sampling) จำนวน 400 คน

3.1.2 การจัดการประชุมกลุ่มย่อย (focus group) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ในเรื่องการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ จำนวน 20 คน

3.2 ขอบเขตของการวิจัย

3.2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาการวิจัยคือ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3.2.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดประชากรที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- 1) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ปีพ.ศ. 2556 จำนวน 12,447 คน (อุทยานแห่งชาติเขาค้อ, 2556) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) จำนวน 400 คน
- 2) เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนชุมชน ได้แก่ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ และสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบูรณ์ และตัวแทนชุมชนในพื้นที่ตำบลบึงน้ำเต้า จำนวน 20 คน

กลุ่มตัวอย่าง

จำนวนกลุ่มตัวอย่างของจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ปีพ.ศ. 2556 ได้จากการคำนวณจากสูตรของ (Yamane, 1973)

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N แทน จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ปีพ.ศ. 2556

e แทน ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญ

ดังนั้น แทนค่าในสูตร $n = 1 + 12,447 (0.05)^2 / 12,447$

$$n = 400$$

จำนวนกลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณโดยสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวนอย่างน้อย 400 คน

โดยการใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลโดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Random Sampling) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

สำหรับกลุ่มตัวอย่าง เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนชุมชน ใช้วิธีเก็บข้อมูลโดยใช้การจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) โดยอาศัยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purpose Sampling) เลือกผู้ที่สามารถให้ข้อมูลและมีความรู้ความเข้าใจในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนนั้นเป็นอย่างดี จำนวน 20 คน ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ จำนวน 3 คน
2. เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 2 คน
3. ตัวแทนชุมชนในพื้นที่ จำนวน 15 คน

3.2.3 ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ร่วมกับการจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) โดยมีเนื้อหาวิจัยด้านศักยภาพและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของวนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการศึกษา แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกระบวนการศึกษาหาความรู้จากข้อมูลเอกสารต่าง การศึกษาจากสถานที่จริง ประกอบด้วย

ลักษณะคำถาม เป็นคำถามแบบปลายเปิดและปลายปิด (Open and close-ended) แบ่งตามประเภทของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่

1) **แบบสอบถาม (Questionnaire)** สำหรับนักท่องเที่ยว โดยแบ่งเป็นตอนๆ ดังนี้

1.1 **แบบสอบถามนักท่องเที่ยว** แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ได้แก่ จำนวนครั้งที่มาท่องเที่ยว ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง วัตถุประสงค์ที่มาเที่ยว และกิจกรรมที่ต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวหน้าทัศนารทิพย์ ลักษณะของแบบสอบถามจะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการสร้างความจิตสำนึกและการให้ความรู้ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ลักษณะของแบบสอบถามจะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert's rating scale, 1967) เป็นแบบให้เลือกตอบ คือ มากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย, น้อยที่สุด โดยการให้คะแนนความต้องการจะเรียงจากมากไปน้อย คือ 5,4,3,2,1

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามและข้อเสนอแนะอื่นๆของนักท่องเที่ยวลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended questions)

เกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ตได้ดังนี้

<u>ระดับความคิดเห็น</u>	<u>ค่าน้ำหนักคะแนนของตัวเลือกตอบ</u>
น้อยที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน
น้อย	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 2 คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน
มาก	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 4 คะแนน
มากที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 5 คะแนน

โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมาย (Best John W., 1977) ดังนี้

0.00 – 1.50	เห็นด้วยน้อยที่สุด
-------------	--------------------

1.51 – 2.50	เห็นด้วยน้อย
2.51 – 3.50	เห็นด้วยปานกลาง
3.51 – 4.50	เห็นด้วยมาก
4.51 – 5.00	เห็นด้วยมากที่สุด

2) **การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)** ใช้วิธีการนี้ ในการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาสร้างเป็นประเด็นหัวข้อตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการสนทนากลุ่ม ในประเด็นคำถาม ดังนี้

- การวิเคราะห์ศักยภาพของอุทยานน้ำตกธารทิพย์ และชุมชนพื้นที่โดยรอบ(SWOT)
- นโยบายการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์

โดยมีผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีเข้าร่วมสนทนาจำนวน 20 คน

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถาม ทั้ง 2 ตอน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ในด้านต่างๆ มาวิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ของแต่ละคำตอบและคำนวณเป็นค่าร้อยละ (Percentage) ของแต่ละตอนนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. แบบสอบถามตอนที่ 2 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 7 ด้าน ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ใช้การวิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ของแต่ละคำตอบ

และคำนวณเป็นค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของแต่ละต่อนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

3. แบบสอบถามตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอในรูปแบบความเรียง

4. นำข้อมูลที่สรุปผลแล้วเสร็จจากแบบสอบถาม นำมาจัดประชุมในรูปแบบการประชุมกลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ และชุมชนพื้นที่โดยรอบต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

4.1 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เพื่อศึกษาศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจะทำการศึกษาโดยการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน และการจัดประชุมกลุ่ม (Focus group) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนชุมชน จำนวน 20 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางและอธิบายเป็นความเรียง ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมทางการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ

4.2 ผลการวิเคราะห์การจัดประชุมกลุ่ม (Focus group) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนชุมชน จำนวน 20 คน

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมทางการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ปรากฏผลวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 1-10

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ชาย	201	50.25
หญิง	199	49.75
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 50.25 และเพศชาย จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 49.75

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	201	50.25
21 – 30 ปี	125	31.25
31 - 40 ปี	30	7.50
41 – 50 ปี	25	6.25
51 - 60 ปี	14	3.50
ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป	5	1.25
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 2 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 50.25 รองลงมา คือ อายุ 21-30 ปี จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 และอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	285	71.25
สมรส	92	23.00
หย่าร้าง/แยกกันอยู่	23	5.75
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 3 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 285 คน คิดเป็น ร้อยละ 71.25 รองลงมา คือ สถานภาพสมรส จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.00 และหย่าร้าง/ แยกกันอยู่ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.75

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	222	55.50
อนุปริญญา/ปวส.	60	15.00
ปริญญาตรี	60	15.00
ปริญญาโท	13	3.25
อื่นๆ	45	11.25
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 4 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอน ปลาย/ปวช. จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 55.50 รองลงมา คือ ระดับอนุปริญญา/ปวส. และ ระดับปริญญาตรี จำนวนเท่ากัน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 และอื่นๆ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อย ละ 11.25 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ

ระดับอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	33	8.25
พนักงานบริษัทเอกชน	45	11.25
ค้าขาย	23	5.75
เกษตรกร	42	10.50
รับจ้าง	28	7.00
นักเรียน / นักศึกษา	226	56.50
อื่นๆ	3	0.75
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 6 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนักเรียน / นักศึกษา จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.50 รองลงมาคือ พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25 และเกษตรกร จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 10.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้ส่วนตัวเฉลี่ยต่อเดือน

ระดับรายได้	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท	250	62.50
10,001-20,000 บาท	107	26.75
20,001-30,000 บาท	34	8.50
30,001-40,000 บาท	9	2.25
มากกว่า40,001 บาทขึ้นไป	0	0
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 6 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50 รองลงมา คือ มีรายได้ต่อเดือน 10,001-20,000 บาท จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 26.75 และมีรายได้ต่อเดือน 20,001-30,000 บาท จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.50

ตารางที่ 7 จำนวนครั้งที่เดินทางมาเที่ยวน้ำตกธารทิพย์ ในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา

จำนวนครั้ง	จำนวน	ร้อยละ
มาเป็นครั้งแรก	78	19.50
2-3 ครั้ง	228	57.00
4 ครั้งขึ้นไป	94	23.50
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 7 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวน้ำตกธารทิพย์ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา จำนวน 2-3 ครั้ง จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.00 รองลงมา คือ เดินทางมาแล้ว 4 ครั้งขึ้นไป จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.50 และเดินทางมาเป็นครั้งแรก จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 19.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว

ยานพาหนะ	จำนวน	ร้อยละ
รถจักรยาน	61	15.25
รถจักรยานยนต์	161	40.25
รถยนต์ส่วนตัว	168	42.00
รถโดยสารสาธารณะ	10	2.50
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 8 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวโดยรถยนต์ส่วนตัว จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 รองลงมา คือ รถจักรยานยนต์ จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 40.25 และรถจักรยาน จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.25 ตามลำดับ

ตารางที่ 9 วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวหน้าตักธารทิพย์

วัตถุประสงค์	จำนวน	ร้อยละ
พักผ่อนหย่อนใจ	252	63.00
เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ / เข้าค่าย	124	31.00
การศึกษาและหาประสบการณ์	15	3.75
อื่นๆ	9	2.25
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 9 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวหน้าตักธารทิพย์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 63.00 รองลงมา คือ เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ / เข้าค่าย จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00 และการศึกษาและหาประสบการณ์ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.75 ตามลำดับ

ตารางที่ 10 กิจกรรมที่ต้องการในการเดินทางมาท่องเที่ยวหน้าตกรถรพพ

กิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
เล่นน้ำตก	193	48.25
เดินป่าศึกษาธรรมชาติ	110	27.50
ศึกษาพันธุ์ไม้ในท้องถิ่น	18	4.50
ชมสัตว์ป่า	17	4.25
ปั่นจักรยาน	33	8.25
ถ่ายภาพ	27	6.75
อื่นๆ ได้แก่ การตั้งแคมป์	2	0.50
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 10 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่กิจกรรมที่ต้องการในการเดินทางมาท่องเที่ยวหน้าตกรถรพพ คือ เล่นน้ำตก จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 48.25 รองลงมา คือ รถจักรยานยนต์ จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50 และปั่นจักรยาน จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.25 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) แสดงค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ปราบกฏผลวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 11 - 18

ตารางที่ 11 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

องค์ประกอบการท่องเที่ยว	$\bar{x}$	S.D.
1. ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	4.11	0.90
2. ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้	4.04	0.90
3. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	4.11	0.82
4. ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3.78	0.93
5. ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว	3.87	0.90
6. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	3.48	0.96
7. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น	3.60	0.95
รวม	3.87	0.91

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถาม มีระดับความคิดเห็นต่อระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว มาก ($\bar{x} = 3.87$) ได้แก่ ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ($\bar{x} = 4.11$) รองลงมา คือ ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ ($\bar{x} = 4.04$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.87$) ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.85$) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.60$) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{x} = 3.48$) ตามลำดับ

ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ในแต่ละด้าน แสดงผลดังตารางที่ 12 - 19

ตารางที่ 12 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	$\bar{x}$	S.D.
1. มีทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวที่สวยงามและยังคงความเป็นธรรมชาติและสมบูรณ์	59.75	21.00	15.50	2.25	1.50	4.35	0.92

ด้านแหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติ	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย มาก	$\bar{x}$	S.D.
2. มีทรัพยากรทางด้านการ ท่องเที่ยว ความเป็นเอกลักษณ์ และมีชื่อเสียง เรื่องราวที่น่าสนใจ	29.75	45.25	21.00	3.25	0.75	4.00	0.84
3. มีพันธุ์ไม้ และสัตว์ป่า ที่ยังมี ความเป็นเอกลักษณ์และมีการ อนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี	38.75	26.25	31.25	3.50	0.25	4.00	0.93
4. มีบรรยากาศร่มรื่น เย็นสบาย เหมาะแก่การพักผ่อนและทำ กิจกรรมนันทนาการต่างๆ	39.00	36.50	18.75	5.00	0.75	4.08	0.90
รวม						4.11	0.90

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่าระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าระดับศักยภาพมาก ($\bar{x} = 4.11$) ได้แก่ มีทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวที่สวยงามและยังคงความเป็นธรรมชาติและสมบูรณ์ ($\bar{x} = 4.35$) มีบรรยากาศร่มรื่น เย็นสบาย เหมาะแก่การพักผ่อนและทำกิจกรรมนันทนาการต่างๆ ($\bar{x} = 4.08$) และมีทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยว ความเป็นเอกลักษณ์และมีชื่อเสียง เรื่องราวที่น่าสนใจ และมีพันธุ์ไม้ และสัตว์ป่า ที่ยังมีความเป็นเอกลักษณ์และมีการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี เท่ากัน ($\bar{x} = 4.00$)

ตารางที่ 13 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านการ
สร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้

ด้านการสร้างจิตสำนึกและการ ให้ความรู้	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย มาก	$\bar{x}$	S.D.
1. กิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่ รบกวนธรรมชาติ และความสงบ สุขของคนในพื้นที่และไม่ขัดต่อ กฎหมาย หรือศีลธรรม	40.75	37.25	27.25	3.25	1.75	4.12	0.92

ด้านการสร้างจิตสำนึกและการ ให้ความรู้	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย มาก	$\bar{x}$	S.D.
2. มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่าง นักท่องเที่ยว กับบุคลากรในแหล่ง ท่องเที่ยว หรือคนในชุมชน	35.25	37.00	23.25	4.00	0.50	4.03	0.89
3. มีกิจกรรมสร้างจิตสำนึก เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	35.50	36.25	23.75	4.50	0	4.03	0.88
4. มีการส่งเสริมกระบวนการ เรียนรู้ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง เหมาะสม เช่น มีการจัดบอร์ด ประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	32.25	41.00	21.50	4.00	1.25	3.99	0.90
รวม						4.04	0.90

จากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่าระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าระดับศักยภาพมาก ($\bar{x} = 4.04$) ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่รบกวนธรรมชาติและความสะดวกสบายของคนในพื้นที่และไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือศีลธรรม ($\bar{x} = 4.12$) มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยว กับบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว หรือคนในชุมชน และมีกิจกรรมสร้างจิตสำนึก เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{x} = 4.03$) และมีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น มีการจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ($\bar{x} = 3.99$)

ตารางที่ 14 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	$\bar{x}$	S.D.
1. มีกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น เดินป่า ดูนก ถ่ายรูป ตั้งแคมป์พักแรม	44.75	35.50	18.25	1.00	0.50	4.23	0.81
2. มีการจัดกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว	35.25	39.95	20.00	4.75	0.25	4.05	0.87
3. รูปแบบของกิจกรรมโดยรวม มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่	43.00	42.50	12.00	1.75	0.75	4.25	0.79
4. รูปแบบของกิจกรรมมีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการได้	21.50	51.00	24.00	2.25	1.25	3.89	0.80
รวม						4.11	0.82

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่าระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าระดับศักยภาพมาก ($\bar{x} = 4.11$) ได้แก่ รูปแบบของกิจกรรมโดยรวม มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ($\bar{x} = 4.25$) มีกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น เดินป่า ดูนก ถ่ายรูป ตั้งแคมป์พักแรม ($\bar{x} = 4.23$) มีการจัดกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.05$) และรูปแบบของกิจกรรมมีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการได้ ($\bar{x} = 3.89$)

ตารางที่ 15 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านความ สะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ด้านความสะดวกสบายในการ เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย มาก	$\bar{x}$	S.D.
1. ความสะดวกสบายในการ โดยสารรถสาธารณะ	31.75	23.25	35.00	9.25	0.75	3.76	0.98
2. ความปลอดภัยในการเดินทาง เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	20.75	44.75	29.50	4.00	1.00	3.80	0.85
3. มีป้ายบอกทางและสัญลักษณ์ ชัดเจน	30.50	35.75	27.00	5.00	1.75	3.88	0.96
4. มีสภาพถนนที่ดี / มีถนนเข้าถึง สถานที่ท่องเที่ยวได้ง่าย	18.00	42.50	30.00	8.00	1.50	3.68	0.91
รวม						3.78	0.92

จากตารางที่ 15 แสดงให้เห็นว่าระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่ โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ารระดับศักยภาพมาก ($\bar{x} = 3.78$) ได้แก่ มีป้ายบอกทางและสัญลักษณ์ ชัดเจน ($\bar{x} = 3.88$) ความปลอดภัยในการเดินทาง เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.80$) ความ สะดวกสบายในการโดยสารรถสาธารณะ ($\bar{x} = 3.76$) และมีสภาพถนนที่ดี / มีถนนเข้าถึงสถานที่ ท่อท่องเที่ยวได้ง่าย ($\bar{x} = 3.68$)

ตารางที่ 16 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านความ ปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

ด้านความปลอดภัยของ นักท่องเที่ยว	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย มาก	$\bar{x}$	S.D.
1. มีการรักษาความปลอดภัยจาก ปัญหาอาชญากรรมในแหล่ง ท่อเที่ยว	27.50	43.25	21.25	6.75	1.25	3.89	0.93
2. มีการติดป้าย หรือสัญญาณ เตือนภัย ในพื้นที่อย่างเหมาะสม	24.25	44.25	28.00	2.75	0.75	3.89	0.83

ด้านความปลอดภัยของ นักท่องเที่ยว	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	$\bar{x}$	S.D.
3. มีจุดอำนวยความสะดวกด้าน ความปลอดภัย เช่น ป้อมยาม ศูนย์ปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่	31.50	34.50	26.50	7.25	0.25	3.90	0.94
4. มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน รักษา ความปลอดภัยภายในพื้นที่	25.75	35.75	31.00	7.50	0	3.80	0.91
รวม						3.87	0.90

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่าระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ารระดับศักยภาพมาก ($\bar{x} = 3.87$) ได้แก่ มีจุดอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย เช่น ป้อมยาม ศูนย์ปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ ($\bar{x} = 3.90$) มีการรักษาความปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมในแหล่งท่องเที่ยว และมีการติดป้าย หรือสัญญาณเตือนภัย ในพื้นที่อย่างเหมาะสม ($\bar{x} = 3.89$) และมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน รักษาความปลอดภัยภายในพื้นที่ ($\bar{x} = 3.80$)

ตารางที่ 17 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	$\bar{x}$	S.D.
1. มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หรือ แผนที่ของในสถานที่ท่องเที่ยวไว้ บริการ	31.25	35.50	25.25	6.75	1.25	3.89	0.97
2. มีถังขยะ เพียงพอต่อความ ต้องการ และกลมกลืนกับ สภาพแวดล้อม	21.75	39.75	31.75	5.50	1.25	3.75	0.90
3. มีห้องน้ำให้บริการที่สะอาด และเพียงพอต่อจำนวน นักท่องเที่ยว	16.00	34.75	38.25	10.75	0.25	3.56	0.89

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	$\bar{x}$	S.D.
4. มีสถานที่จอดรถรองรับนักท่องเที่ยว	13.00	32.00	34.50	19.00	1.50	3.36	0.98
5. มีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ	12.00	26.00	39.50	20.00	2.50	3.25	0.99
6. มีระบบโทรคมนาคมการสื่อสารระบบอิเล็กทรอนิกส์ / โทรศัพท์สาธารณะ	11.00	21.00	35.25	28.75	4.00	3.06	0.99
รวม						3.48	0.95

จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่าระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าระดับศักยภาพปานกลาง ($\bar{x} = 3.48$) ได้แก่ มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หรือแผนที่ของในสถานที่ท่องเที่ยวไว้บริการ ($\bar{x} = 3.89$) มีถังขยะ เพียงพอต่อความต้องการ และกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ($\bar{x} = 3.75$) มีห้องน้ำให้บริการที่สะอาด และเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.56$) และมีสถานที่จอดรถรองรับนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.36$)

ตารางที่ 18 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	$\bar{x}$	S.D.
1. มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว เช่น ผู้นำเที่ยว	26.75	31.00	33.50	8.25	0.50	3.75	0.96
2. มีกิจกรรมท่องเที่ยวและที่พักแรมแบบโฮมสเตย์	13.25	40.75	34.25	11.50	0.25	3.55	0.87

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	$\bar{x}$	S.D.
3. มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนได้	16.50	32.25	39.25	11.00	1.00	3.52	0.93
4. มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน	20.25	34.00	30.50	12.00	3.25	3.56	0.98
รวม						3.60	0.93

จากตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่าระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าระดับศักยภาพมาก ($\bar{x} = 3.60$) ได้แก่ มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว เช่น ผู้นำเที่ยว ($\bar{x} = 3.75$) มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน ($\bar{x} = 3.56$) มีกิจกรรมท่องเที่ยวและที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ ($\bar{x} = 3.55$) และมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนได้ ($\bar{x} = 3.52$)

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆต่อการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งเที่ยวน้ำตกธารทิพย์

1. ควรดูแลความสะดวกสบายในแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาด
2. ควรมีเจ้าหน้าที่ดูแล กรณีนักท่องเที่ยววัยรุ่นชอบมั่วสุม ทะเลาะวิวาท ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
3. ไม่มีร้านค้าอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
4. อยากให้หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เพื่อปลูกฝังให้ชุมชนรักหวงแหนผูกพันในแหล่งท่องเที่ยวมากกว่านี้ ช่วยพัฒนาให้เกิดรายได้เสริมของคนในชุมชน
5. อยากให้มีป้ายบอกทางมากกว่านี้

4.2 ผลการวิเคราะห์การจัดประชุมกลุ่ม (Focus group)

ผลการวิเคราะห์การจัดประชุมกลุ่ม (Focus group) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนชุมชน โดยการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาสร้างเป็นประเด็นหัวข้อตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ และชุมชนพื้นที่โดยรอบต่อไป โดยมีเข้าร่วมสนทนาจำนวน 20 คน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

- ศักยภาพวนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ และชุมชนพื้นที่โดยรอบ(SWOT)

จุดแข็ง (Strength) ผู้เข้าร่วมสนทนาส่วนใหญ่ เห็นว่าด้านศักยภาพการท่องเที่ยวนิเวศในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ดังนี้

- มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ และมีพื้นที่เหมาะสมแก่การทำกิจกรรมนันทนาการ เช่น กิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมปั่นจักรยาน
- ชุมชนร่วมกันปลูกป่าชุมชน เพื่อช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และใช้สำหรับเพื่อการหารายได้ในชุมชน
- มีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงและต่อเนื่องที่หลากหลาย เช่น ถ้ำสมบัติ ศาลหลักเมืองเพชรบูรณ์ ตาบลงน้ำเต่า และประเพณีที่น่าสนใจ เช่น งานปิ้งไก่ข้าวเบือ งานรำลึกนครบาลเพชรบูรณ์
- มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวตลอดเวลา รวมถึงกองพันทหารม้าที่ 28 ที่คอยให้ความร่วมมือในทุกด้าน

จุดอ่อน (Weakness) ผู้เข้าร่วมสนทนาส่วนใหญ่ เห็นว่าด้านศักยภาพการท่องเที่ยวนิเวศในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ มีจุดอ่อนในหลายประเด็น ดังนี้

- คนในชุมชนส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม
- กิจกรรมทางการท่องเที่ยวมีน้อยและไม่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว

อุปสรรค (Threat) ผู้เข้าร่วมสนทนาส่วนใหญ่ เห็นว่าด้านการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวนิเวศในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ มีอุปสรรคในหลายประเด็น ดังนี้

- หน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยวหลักมีการสนับสนุนด้านนโยบายแต่ยังขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่แพร่หลาย และการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง

- เส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนยังไม่ชัดเจน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถไม่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายในพื้นที่ใกล้เคียง

โอกาส (Opportunities) ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มใหญ่ เห็นว่าด้านการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ มีโอกาสในหลายประเด็น ดังนี้

- ในปัจจุบันคนในชุมชนเริ่มหันกลับมาทำงานที่บ้านมากขึ้น จึงพยายามหาช่องทางการประกอบอาชีพทำให้เกิดการพัฒนาคนในชุมชน โดยเฉพาะอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และมีการจัดพื้นที่สำหรับรองรับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และผู้นำชุมชนในท้องถิ่นให้ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวของชุมชน
- องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันจัดโครงการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น โครงการปั่นจักรยาน หัวใจสีเขียว โครงการวิงมินิฮาร์ฟศาลนครบาล เป็นต้น

- **นโยบายการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์** ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มใหญ่ เห็นว่าภาครัฐมีนโยบายให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในพื้นที่ คือ อุทยานแห่งชาติเขาค้อ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งรวมไปถึงการส่งเสริมให้ชุมชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้าใจต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและส่งเสริมรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้น้อย เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของภาครัฐ แต่ชุมชนและเจ้าหน้าที่ ยังมีการประสานงานร่วมกับการขอใช้พื้นที่จัดกิจกรรม และเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น กิจกรรมงานประเพณี โครงการปั่นจักรยาน หัวใจสีเขียว เป็นต้น

- **แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์** ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มใหญ่ เห็นว่าภาครัฐและเอกชน ควรวางแผนให้ความรู้กับชุมชนให้ทั่วถึงในในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวให้มากขึ้นโดยได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และการสร้างการมีส่วนร่วมและให้ความรู้แก่คนในชุมชนโดยการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันพบเพียงการยื่นนโยบายการดำเนินงาน แต่ขาดการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ในประเด็นเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ผู้เข้าร่วม
สนทนาส่วนใหญ่ เห็นว่า ในพื้นที่ที่มีการดูแลเรื่องของความสะอาด และถึงขณะที่เพียงพอต่อ
นักท่องเที่ยว แต่ยังคงขาดเรื่องของการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และป้ายบอกทางสำหรับ
นักท่องเที่ยวที่มาจากนอกพื้นที่ ส่วนในเรื่องของที่พักรสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่ต้องการตั้งแคมป์ใน
พื้นที่น้ำตกธารทิพย์ยังไม่มี และในชุมชนพื้นที่ใกล้เคียงยังมีอยู่น้อย และเป็นลักษณะการบริหาร
จัดการแบบปริศนอร์ทมากกว่าโฮมสเตย์ ที่จัดเพื่อให้นักท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เพื่อศึกษาศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อสำรวจและศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วยแบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 400 คน และการจัดประชุมกลุ่ม (Focus group) มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนชุมชน จำนวน 20 คน หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล แปลความหมาย และสรุปข้อค้นพบ โดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปหาศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่และร้อยละ ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทรรศนะการท่องเที่ยวในพื้นที่ รูปแบบและพฤติกรรมกรการท่องเที่ยว ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น สำหรับผลการวิจัย เสนอตามขั้นตอนดังนี้

จากผลการศึกษาศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมกรการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการผลวิจัยเรื่องศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 50.25 และเพศชาย จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 49.75 มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 50.25 รองลงมา คือ อายุ 21-30 ปี จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 และอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 มี

สถานภาพโสด จำนวน 285 คน คิดเป็นร้อยละ 71.25 รองลงมา คือ สถานภาพสมรส จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.00 และหย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.75 ระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 55.50 รองลงมา คือ ระดับอนุปริญญา/ปวส. และระดับปริญญาตรี จำนวนเท่ากัน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 และอื่นๆ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25 ประกอบอาชีพนักเรียน / นักศึกษา จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.50 รองลงมาคือ พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25 และเกษตรกร จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 10.50 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50 รองลงมา คือ มีรายได้ต่อเดือน 10,001-20,000 บาท จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 26.75 และมีรายได้ต่อเดือน 20,001-30,000 บาท จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.50 เดินทางมาท่องเที่ยวที่สวนน้ำตกธารทิพย์ ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา จำนวน 2-3 ครั้ง จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.00 รองลงมา คือ เดินทางมาแล้ว 4 ครั้งขึ้นไป จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.50 และเดินทางมาเป็นครั้งแรก จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 19.50 เดินทางมาท่องเที่ยวโดยรถยนต์ส่วนตัว จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 รองลงมา คือ รถจักรยานยนต์ จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 40.25 และรถจักรยาน จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.25 มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่สวนน้ำตกธารทิพย์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 63.00 รองลงมา คือ เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ / เข้าค่าย จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00 และการศึกษาและหาประสบการณ์ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.75 และมีกิจกรรมที่ต้องการในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่สวนน้ำตกธารทิพย์ คือ เล่นน้ำตก จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 48.25 รองลงมา คือ รถจักรยานยนต์ จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50 และปั่นจักรยาน จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.25

2. ผลการวิเคราะห์ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

จากการผลวิจัยเรื่องศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ในผลการวิเคราะห์ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยศักยภาพ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการสร้างความน่าสนใจและการให้ความรู้ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีระดับความคิดเห็นต่อระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ

พื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว มาก ($\bar{x} = 3.87$) ได้แก่ ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ($\bar{x} = 4.11$) รองลงมา คือ ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ ($\bar{x} = 4.04$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.87$) ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.85$) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.60$) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{x} = 3.48$)

จากการวิจัย เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน ได้ดังนี้

- ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ระดับศักยภาพมาก ($\bar{x} = 4.11$) ได้แก่ มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สวยงามและยังคงความเป็นธรรมชาติและสมบูรณ์ ($\bar{x} = 4.35$) มีบรรยากาศร่มรื่นเย็นสบาย เหมาะแก่การพักผ่อนและทำกิจกรรมนันทนาการต่างๆ ($\bar{x} = 4.08$) และมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ความเป็นเอกลักษณ์และมีชื่อเสียง เรื่องราวที่น่าสนใจ และมีพันธุ์ไม้ และสัตว์ป่า ที่ยังมีความเป็นเอกลักษณ์และมีการอนุรักษ์ไว้อย่างดี เท่ากัน ($\bar{x} = 4.00$)

- ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ระดับศักยภาพมาก ($\bar{x} = 4.04$) ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่รบกวนธรรมชาติและความสะดวกสบายของคนในพื้นที่และไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือศีลธรรม ($\bar{x} = 4.12$) มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยว กับบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว หรือคนในชุมชน และมีกิจกรรมสร้างจิตสำนึก เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{x} = 4.03$) และมีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น มีการจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ($\bar{x} = 3.99$)

- ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ระดับศักยภาพมาก ($\bar{x} = 4.11$) ได้แก่ รูปแบบของกิจกรรมโดยรวม มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ($\bar{x} = 4.25$) มีกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น เดินป่า ดูนก ถ่ายรูป ตั้งแคมป์พักแรม ($\bar{x} = 4.23$) มีการจัดกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.05$) และรูปแบบของกิจกรรมมีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการได้ ($\bar{x} = 3.89$)

- ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ระดับศักยภาพมาก ($\bar{x} = 3.78$) ได้แก่ มีป้ายบอกทางและสัญลักษณ์ชัดเจน ($\bar{x} = 3.88$) ความปลอดภัยในการเดินทาง เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.80$) ความ

สะดวกสบายในการโดยสารรถสาธารณะ ($\bar{x} = 3.76$) และมีสภาพถนนที่ดี / มีถนนเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้ง่าย ($\bar{x} = 3.68$)

- ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าระดับศักยภาพมาก ($\bar{x} = 3.87$) ได้แก่ มีจุดอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย เช่น ป้อมยาม ศูนย์ปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ ($\bar{x} = 3.90$) มีการรักษาความปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมในแหล่งท่องเที่ยว และมีการตีป้าย หรือสัญญาณเตือนภัย ในพื้นที่อย่างเหมาะสม ($\bar{x} = 3.89$) และมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน รักษาความปลอดภัยภายในพื้นที่ ($\bar{x} = 3.80$)

- ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าระดับศักยภาพปานกลาง ($\bar{x} = 3.48$) ได้แก่ มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หรือแผนที่ของในสถานที่ท่องเที่ยวไว้บริการ ($\bar{x} = 3.89$) มีถังขยะ เพียงพอต่อความต้องการ และกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ($\bar{x} = 3.75$) มีห้องน้ำให้บริการที่สะอาด และเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.56$) และมีสถานที่จอดรถรองรับนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.36$)

- ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าระดับศักยภาพมาก ($\bar{x} = 3.60$) ได้แก่ มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว เช่น ผู้นำเที่ยว ($\bar{x} = 3.75$) มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน ($\bar{x} = 3.56$) มีกิจกรรมท่องเที่ยวและที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ ($\bar{x} = 3.55$) และมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนได้ ($\bar{x} = 3.52$)

3. ผลการวิเคราะห์การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

ผลการวิเคราะห์การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทั้งหน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนชุมชน โดยส่วนใหญ่ พบว่า ศักยภาพนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ และชุมชนพื้นที่โดยรอบ (SWOT) มีจุดแข็ง (Strength) คือ มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ และมีพื้นที่เหมาะสมแก่การทำกิจกรรมนันทนาการ เช่น กิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมปั่นจักรยาน เป็นต้น ชุมชนร่วมกันปลูกป่าชุมชน เพื่อช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และใช้สำหรับเพื่อการหารายได้ในชุมชน มีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงที่หลากหลาย เช่น ถ้ำสมบัติ ศาลหลักเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลบึงน้ำเต้า และประเพณีที่น่าสนใจ เช่น งานบั้งไก่ข้าวเปลือก งานรำลึกนครบาลเพชรบูรณ์ และยังมีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวตลอดเวลา รวมถึงกองพันทหารม้าที่ 28 ที่คอยให้ความร่วมมือในทุกด้าน มีจุดอ่อน (Weakness) คือ คนในชุมชนส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม และกิจกรรม

ทางการท่องเที่ยวมีน้อยและไม่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว มีอุปสรรค (Threat) คือ หน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยวหลักมีการสนับสนุนด้านนโยบายแต่ยังขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่แพร่หลาย และการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง และเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนยังไม่ชัดเจน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถไม่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายในพื้นที่ใกล้เคียง และมีโอกาส (Opportunities) คือ ในปัจจุบันคนในชุมชนเริ่มหันกลับมาทำงานที่บ้านมากขึ้น จึงพยายามหาช่องทางประกอบอาชีพทำให้เกิดการพัฒนาคนในชุมชน โดยเฉพาะอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และมีการจัดพื้นที่สำหรับรองรับกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และผู้นำชุมชนในท้องถิ่นให้ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงองค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันจัดโครงการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น โครงการปั่นจักรยาน หัวใจสีเขียว โครงการวิ่งมินิมาราธอนครบวงจร เป็นต้น

ในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ มีนโยบายการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยภาครัฐมีนโยบายให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในพื้นที่ คือ อุทยานแห่งชาติเขาค้อ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งรวมไปถึงการส่งเสริมให้ชุมชน ในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้าใจต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและส่งเสริมรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้น้อย เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของภาครัฐ แต่ชุมชนและเจ้าหน้าที่ ยังมีการประสานงานร่วมกันการขอใช้พื้นที่จัดกิจกรรม และเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น กิจกรรมงานประเพณี โครงการปั่นจักรยาน หัวใจสีเขียว เป็นต้น

โดยส่วนใหญ่เห็นว่า มีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ คือ ภาครัฐและเอกชน ควรวางแผนให้ความรู้กับชุมชนให้ทั่วถึงในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวให้มากขึ้นโดยได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และการสร้างการมีส่วนร่วมและให้ความรู้แก่คนในชุมชนโดยการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันพบเพียงการยื่นนโยบายการดำเนินงาน แต่ขาดการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง นอกจากนี้ในประเด็นเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ผู้เข้าร่วมสนทนาส่วนใหญ่ เห็นว่า ในพื้นที่มีการดูแลเรื่องของความสะอาด และถึงขณะที่เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว แต่ยังขาดเรื่องของการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และป้ายบอกทางสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาจากนอกพื้นที่ ส่วนในเรื่องของที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่ต้องการตั้งแคมป์ใน

พื้นที่น้ำตกธารทิพย์ยังมี และในชุมชนพื้นที่ใกล้เคียงยังมีอยู่น้อย และเป็นลักษณะการบริหารจัดการแบบปริศนอร์ทมากกว่าโฮมสเตย์ ที่จัดเพื่อให้นักท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน

5.2 อภิปรายผล

ผลการอภิปรายความคิดเห็นระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยศักยภาพ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามของนักท่องเที่ยว และการจัดการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบและตัวแทนชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่า

- ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นหนึ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544) ซึ่งนักท่องเที่ยวเห็นว่า น้ำตกธารทิพย์มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ที่เห็นว่าศักยภาพวนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ และชุมชนพื้นที่โดยรอบ มีจุดแข็ง (Strength) คือ มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ และมีพื้นที่เหมาะสมแก่การทำกิจกรรมนันทนาการ เช่น กิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมปั่นจักรยาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงและต่อเนื่องกับน้ำตกธารทิพย์ เช่น ถ้ำสมบัติ ศาลหลักเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลบุงน้ำเต้า และประเพณีที่น่าสนใจ เช่น งานปิ้งไก่ข้าวเป็อง งานรำลึกนครบาลเพชรบูรณ์ โดยสอดคล้องตามหลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจะต้องมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ และยังสอดคล้องกับ พนิดตา สิงห์ครา (2544) เห็นว่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงความหลากหลายในพันธุ์พืชและสัตว์ เป็นจุดขายสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกเหนือจากวัฒนธรรม และประเพณีในท้องถิ่น นอกจากนี้ทั้งหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบพื้นที่หลัก และหน่วยงานภาครัฐในชุมชน ต่างเล็งเห็นถึงความสำคัญของอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ควบคู่กัน โดยการส่งเสริมด้านนโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่

- ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ ถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านกิจกรรมและกระบวนการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544) เพื่อสร้าง

ความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่รบกวนธรรมชาติ ความสงบสุขของคนในพื้นที่และไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือศีลธรรม และจะมีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น มีการจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งนอกจากนี้ชุมชนยังร่วมกันปลูกป่าชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และชุมชนสามารถใช้เป็นแหล่งทำกินได้โดยไม่ต้องบุกรุกพื้นที่ธรรมชาติ

- ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ที่จะช่วยเพิ่มพูนการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์และความประทับใจ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544) ให้กับนักท่องเที่ยวโดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากมุ่งหวังให้เกิดความเพลิดเพลิน พึงพอใจและใกล้ชิดธรรมชาติแล้ว ควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กการเรียนรู้กับธรรมชาติ ผ่านการสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางธรรมชาติ จะเน้นอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า แหล่งน้ำ ภูมิทัศน์ เป็นต้น โดยในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวนี้ นักท่องเที่ยว ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและชุมชน เห็นว่าเหมาะสมอย่างยิ่งกับการทำกิจกรรมนันทนาการต่างๆ อาทิ กิจกรรมตั้งแคมป์ กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมเล่นน้ำตก กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ และกิจกรรมปั่นจักรยาน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถปั่นจักรยานเพื่อชมทิวทัศน์ หรือเข้าร่วมโครงการปั่นจักรยาน หัวใจสีเขียว ที่หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ร่วมกับอุทยานแห่งชาติเขาค้อ จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่สอดคล้องกับกลยุทธ์ แสงอรุณ (2541) ที่ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพและแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า กิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจของนักท่องเที่ยวมากที่สุดระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา ได้แก่ การล่องเรือชมทิวทัศน์ธรรมชาติ การถ่ายภาพธรรมชาติ การดำน้ำตื้น การดำน้ำลึก และการพายเรือแคนู โดยจะเห็นว่ากิจกรรมการท่องเที่ยว จะเป็นกิจกรรมที่อาศัยทรัพยากรในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก และช่วยเพิ่มพูนการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว และส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุด

- ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ทั้งด้านป้ายบอกทางและสัญลักษณ์ชัดเจน ความสะดวกสบายในการโดยสารรถสาธารณะ สภาพถนนที่ดี และมีถนนเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้ง่าย มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ วิวัฒน์ชัย บุญญภักดี (2532) กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต้องอาศัยองค์ประกอบด้านสภาพการเข้าถึง ได้แก่

สภาพของเส้นทาง ลักษณะการเดินทาง ใช้วิธีการเดินทางใด และระยะเวลาเท่าใด รวมไปถึง ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม จะเป็นตัวบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละ แห่งด้วย แต่ทั้งนี้ในมุมมองของตัวแทนชุมชน ยังเห็นว่าป้ายบอกทาง ยังมีจำนวนไม่มากพอ และ ไม่ชัดเจนสำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงการบริการรถสาธารณะ ยังไม่ค่อยมีให้บริการ ส่วน ใหญ่เป็นการจ้างเหมาจากในตัวเมืองเพื่อนำเที่ยวอำเภอเขาค้อ โดยมีนำตักธารทิพย์เป็นเส้นทาง ผ่าน

- ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยว และ ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ดังนั้นนอกจาก ความปลอดภัยในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การติดป้ายเตือนหรือสัญญาณเตือนภัย รวมไปถึงการมีเจ้าหน้าที่ประจำในจุดต่างๆของนำตักธารทิพย์ นักท่องเที่ยวจึงเห็นว่ามีความสำคัญใน ระดับสูง และยังมีกำลังทหารจาก ม.พัน 28 ในพื้นที่ติดต่อก็คอยช่วยเหลือดูแลด้านความปลอดภัย ให้กับนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ และชุมชนท้องถิ่นด้วย

- ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในประเด็น สถานที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว และมีห้องน้ำให้บริการที่สะอาด และเพียงพอต่อจำนวน นักท่องเที่ยว ยังเป็นปัญหาสำคัญในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับวิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2532) กล่าวว่า “ศักยภาพ” หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมในตัวเองของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่จะ เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง การจัดการ หรือการเข้าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้น ฉะนั้นแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจึงมีศักยภาพหรือความสำคัญของตัวเองแตกต่างกันออกไป การ พิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆ จำเป็นต้องพิจารณาถึงความพร้อมของแหล่ง ท่องเที่ยวในการพัฒนาเป็นอันดับแรก โดยจะพิจารณาหลายองค์ประกอบ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่างๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล การรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีประเด็นด้านที่พักแรม โดยกลุ่มตัวแทนชุมชนเห็นว่าควรมีการพัฒนา รูปแบบการให้เป็นแบบโฮมสเตย์ ไว้คอยบริการสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของ ชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น และช่วยให้เกิดรายได้เสริมกับคนในชุมชน สอดคล้องกับพนิต ตา สิงห์คร (2544) เห็นว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ สามารถส่งเสริมรายได้ ให้แก่ชุมชน และยังสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตไว้ได้ จากการ จัดการโครงสร้างขององค์กร และหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน

- ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นอีกหนึ่งในองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านการมีส่วนร่วม ที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544) จากการศึกษายังพบปัญหาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศค่อนข้างน้อย โดยตัวแทนชุมชน เห็นว่ามีเหตุผลมาจากน้ำตกธารทิพย์ เป็นพื้นที่ของรัฐ ซึ่งรับผิดชอบดูแลโดยอุทยานแห่งชาติเขาค้อ ชุมชนจึงไม่สามารถเข้าไปดำเนินการใดๆได้ แต่ทั้งนี้ชุมชนยังคงให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติที่รับผิดชอบในการดูแลพื้นที่ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ สอดคล้องกับ บุญผา วงษ์พันธ์ทา (2544) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องอาศัยให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมกำหนดนโยบายการรองรับการท่องเที่ยวด้วยตนเอง การให้การศึกษอบรมและสร้างความเข้าใจกับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

โดยสรุปจากการศึกษาเรื่องศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งตามหลักเกณฑ์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้วิจัยเห็นว่า วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ในภาพรวมมีศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดีในหลายๆด้าน แต่ยังคงขาดการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบหลักของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการศึกษาในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากการสังเกต การลงพื้นที่ การใช้แบบสอบถาม และการจัดการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และนำมาสรุป ได้ดังนี้

1. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรเพิ่มในประเด็นสถานที่จอดรถเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เพียงพอ และไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ และการบริการห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอต่อความต้องการ

2. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การคมนาคมเพื่อเข้าถึงน้ำตกธารทิพย์มีความสะดวกสบายดี พื้นผิวถนนอยู่ในสภาพค่อนข้างดี แต่ยังคงขาดการบริการรถสาธารณะ หรือรถประจำทางท้องถิ่น รวมไปถึงป้ายบอกทาง สำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นเพราะขาดงบประมาณสนับสนุน

3. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การให้การอบรมความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่ชุมชน อย่างจริงจัง

4. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ควรต้องอาศัยปัจจัยภายนอก เช่น การส่งเสริมการตลาด การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ โดยหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวในจังหวัด โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวในพื้นที่ได้รู้จักมากยิ่งขึ้น และควรส่งเสริมให้มีเจ้าหน้าที่หรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

- หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบพื้นที่หลัก ควรมีการปฏิบัติที่จริงจังในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่

- ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

- ควรจัดทำแผนการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียงให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น การทำป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นอื่นๆที่น่าสนใจ และเป็นประโยชน์เพื่อขยายประเด็นการศึกษาในโอกาสต่อไป คือ

- การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในพื้นที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กองทุนวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ**.
กรุงเทพฯ : บริษัท อัสชา จำกัด, 2544.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **กองวิชาการและฝึกอบรม**. การตลาดในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.
กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542.
- .จารย์ กิ่งดีปี่ลี. **การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**
กรณีศึกษา: อุทยานแห่งชาติไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. สารนิพนธ์มหาบัณฑิต
สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์, 2541
- ชาติชาย เตชกานนนท์. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน จังหวัด**
นครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา, 2547.
- ธงชัย สมบูรณ์. **เอกสารประกอบการสอน รายวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนา**. ภาควิชา
พื้นฐานภาษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.
- นิฐริน ไล่พันธ์. **ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติภู**
จอม นายอย จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการทรัพยากรมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- บุปผา วงพันธุ์ทา. **การประเมินศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอหัวหิน**
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.
- พนิตตา สิงห์ครา. **ศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยฮีในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบ**
โฮมสเตย์, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการ
ท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2553**. [ระบบออนไลน์]. 2553.
แหล่งที่มา <http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=3937>
(เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2557)
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. **ศักยภาพสำคัญอย่างไรต่อการท่องเที่ยว**. จุลสารการท่องเที่ยว ฉบับเดือน
เมษายน - มิถุนายน, 2532.

- วิภา ศรีระทุ. **ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์**. สารนิพนธ์ วท.ม. การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. **โครงการการศึกษาจัดทำแผนแม่บท พัฒนาการท่องเที่ยวเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. **โครงการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ**. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการประชุม ระดมความคิดเห็น ครั้งที่ 2, 2540.
- สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **สภาพแวดล้อมของเรา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- สฤณี แสงอรัญญา. **ศักยภาพและแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.
- เสวี พงศ์พิศ. **สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร**. [ระบบออนไลน์]. 2554. แหล่งที่มา <http://www.nice.nu.ac.th> (เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2556)
- ศุภชัยวิชัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. **ข้อมูลพื้นฐานแผนแม่บทการจัดการพื้นที่ อุทยานแห่งชาติศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย**. ศุภชัยวิชัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย, 2538.
- อารยา อินคชสาร. **การประเมินศักยภาพของตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554.
- อุทยานแห่งชาติเขาค้อ. **สถิตินักท่องเที่ยว ปี 2556**. อุทยานแห่งชาติเขาค้อ จังหวัดพิษณุโลก, 2556.

ภาษาอังกฤษ

- Best, John W. **Research in Education**. 3rd ed. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall, Inc., 1977.
- Boo, Elizabeth. **Ecotourism: The Potential and Pitfalls**. vols. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund, 1990.

Ceballos Lascurain. **Tourism, ecotourism and protected areas.** Parks 2(3), 1991.

Likert, R. **The method of constructing and attitude scale. reading in attitude, theory, and measurement.** New York: Wiley & Son, 1967.

Yamane, T. **Statistics: an introductory analysis.** 3rd ed. Singapore: Harper International Editor, 1973.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว

5) มากกว่า 40,001 บาทขึ้นไป

7. จำนวนครั้งที่มาท่องเที่ยวทางน้ำตกธารทิพย์ ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา

1) มาเป็นครั้งแรก 2) 2-3 ครั้ง 3) 4 ครั้งขึ้นไป (โปรดระบุ.....ครั้ง)

8. พาหนะที่ท่านใช้ในการเดินทาง

1) รถจักรยาน 2) รถจักรยานยนต์
3) รถยนต์ส่วนตัว 4) รถโดยสารสาธารณะ

9. วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวทางน้ำตกธารทิพย์

1) พักผ่อนหย่อนใจ 2) เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ / เข้าค่าย
3) การศึกษาและหาประสบการณ์ 4) อื่นๆ (โปรดระบุ.....)

10. กิจกรรมใดที่ท่านต้องการในการเดินทางมาท่องเที่ยวทางน้ำตกธารทิพย์

1) เล่นน้ำตก 2) เดินป่าศึกษาธรรมชาติ 3) ศึกษาพันธุ์ไม้ท้องถิ่น
4) ชมสัตว์ป่า 5) ปั่นจักรยาน 6) ถ่ายภาพ
7) อื่นๆ(โปรดระบุ.....)

ตอนที่ 2 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำตกธารทิพย์

คำชี้แจง : กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

การเดินทางมาพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ท่านได้รับความสะดวกสบายในด้านต่างๆ พร้อมกับการให้บริการ ประทับใจ ความสะดวกสบาย ในสิ่งดังกล่าวข้างต้นในระดับ

มากที่สุด ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหมายเลข 5

มาก ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหมายเลข 4

ปานกลาง ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหมายเลข 3

น้อย ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหมายเลข 2

น้อยที่สุดหรือไม่ได้ใช้บริการในรายการนั้น ๆ ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหมายเลข 1

ข้อ	ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
1.	ด้านจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ					
1.1	มีทรัพยากรทางการจัดการท่องเที่ยวที่สวยงามและยังคงความเป็นธรรมชาติและสมบูรณ์					
1.2	มีทรัพยากรทางการจัดการท่องเที่ยว ความเป็นเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงเรื่องราวที่น่าสนใจ					
1.3	มีพันธุ์ไม้ และสัตว์ป่า ที่ยังมีความเป็นเอกลักษณ์และมีการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี					

1.4	มีบรรยากาศร่มรื่น เย็นสบาย เหมาะแก่การพักผ่อนและทำกิจกรรม นันทนาการต่างๆ					
2. ด้านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
2.1	กิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่รบกวนธรรมชาติ และความสงบสุขของคนใน พื้นที่และไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือศีลธรรม					
ข้อ	ประเด็นความคิดเห็น (ต่อ)	ระดับความคิดเห็น				
2.2	มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยว กับ บุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว หรือคนในชุมชน					
2.3	มีกิจกรรมสร้างจิตสำนึก เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ					
2.4	มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการ พัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น มีการจัด บอร์ดประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
3. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
3.1	มีกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น เดินป่า ดู นก ถ่ายรูป ตั้งแคมป์พักผ่อน					
3.2	มีการจัดกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว					
3.3	รูปแบบของกิจกรรมโดยรวม มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่					
3.4	รูปแบบของกิจกรรมมีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการได้					
4. ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
4.1	ความสะดวกสบายในการโดยสารรถสาธารณะ					
4.2	ความปลอดภัยในการเดินทาง เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว					
4.3	มีป้ายบอกทางและสัญลักษณ์ชัดเจน					
4.4	มีสภาพถนนที่ดี / มีถนนเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้ง่าย					
5. ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
5.1	มีการรักษาความปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมในแหล่งท่องเที่ยว					
5.2	มีการติดป้าย หรือสัญญาณเตือนภัย ในพื้นที่อย่างเหมาะสม					
5.3	มีจุดอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย เช่น ป้อมยาม ศูนย์ ปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่					
5.4	มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน รักษาความปลอดภัยภายในพื้นที่					
6. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
6.1	มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หรือแผนที่ของในสถานที่ท่องเที่ยวไว้บริการ					
6.2	มีถังขยะ เพียงพอต่อความต้องการ และกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม					

6.3	มีห้องน้ำให้บริการที่สะอาด และเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว					
6.4	มีสถานที่จอดรถรองรับนักท่องเที่ยว					
6.5	มีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ					
6.6	มีระบบโทรคมนาคมการสื่อสารระบบอิเล็กทรอนิกส์ / โทรศัพท์สาธารณะ					
ข้อ	ประเด็นความคิดเห็น (ต่อ)	ระดับความคิดเห็น				
7.	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
7.1	มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว เช่น ผู้นำเที่ยว					
7.2	มีกิจกรรมท่องเที่ยวและที่พักแรมแบบโฮมสเตย์					
7.3	มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนได้					
7.4	มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน					

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านสละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ภาคผนวก ข

รูปภาพการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

รูปภาพการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

(ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวและกีฬา
จังหวัดเพชรบูรณ์ และตัวแทนชุมชนในพื้นที่)

ประวัติผู้วิจัย

1. ตำแหน่งในโครงการ หัวหน้าโครงการวิจัย
2. ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) นางสาว ทิวาวรรณ ศิริเจริญ
(ภาษาอังกฤษ) Ms. Tiwawan Siricharoen
3. ตำแหน่ง อาจารย์
4. สังกัด สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
หมายเลขโทรศัพท์ โทรภายใน 1209 หรือ 084 344 9044
E-mail kratayrabbit@gmail.com
5. ประวัติการศึกษา (ปี พ.ศ. ที่จบ ระดับปริญญา คุณวุฒิ สาขาวิชา สถานศึกษา ประเทศ)

ระดับการศึกษา	วุฒิการศึกษาที่ได้รับ	สาขาวิชา	ปีที่สำเร็จการศึกษา	สถานศึกษา
ปริญญาโท	วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต	การจัดการนันทนาการ และการท่องเที่ยว	2553	จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
ปริญญาตรี	บริหารธุรกิจบัณฑิต	การจัดการท่องเที่ยว	2549	วิทยาลัยดุสิตธานี

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญ/เชี่ยวชาญ (ถ้ามี)
7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ
งานวิจัยที่แล้วเสร็จเรื่อง : การออกแบบสื่อการเรียนการสอนในรายวิชาการผสมเครื่องดื่ม
สำหรับนักศึกษาไทยและนักศึกษาจีน (ปีพ.ศ. 2555)
หัวหน้าโครงการ- แหล่งทุนวิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง
งานวิจัยที่แล้วเสร็จเรื่อง : ศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนลำปางหลวง
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (ปีพ.ศ. 2555)
ผู้ร่วมวิจัย - แหล่งทุนเครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบนสำนักงาน
คณะกรรมการอุดมศึกษา